

שתייה בפורים

הרב שאול דוד בוצ'קו
נשיא ישיבת ההסדר היכל אליהו

פורים: 'אורות' בתוך כלים או כלים שבורים?

הרב יחזקאל אלישמע בוצ'קו
ראש ישיבת ההסדר היכל אליהו

עריכה: הרב נסים פרידמן

ספריית עץ חיים
כוכב יעקב תשפ"ד

ניתן להשיג את החוברת:

ישיבת היכל אליהו

כוכב יעקב 90622, טל' 02-6550500, פקס' 02-9972115

hesder@gmail.com • www.toraisrael.com

כל הזכויות שמורות למחברים - תשפ"ד - 2024
חל איסור גמור לצלם מן הספר למטרות מסחריות.
מותר לצלם חלקים מן הספר לצורך לימוד אישי בלבד.

עימוד ועיצוב: אדרת מורגנשטרן

תוכן עניינים

7.....	שתייה בפורים - הרב שאול דוד בוצ'קו
7.....	1. שאלת השתייה בפורים
8.....	2. שתיית יין ביהדות
11.....	3. חיוב השתייה בפורים והקושי בהוראה זו
14.....	4. תשובה ראשונה: אין הלכה כדעה זו
18.....	5. תשובה שנייה: הכוונה שיירדם
19.....	6. פירוש שלישי: לשון גוזמא
20.....	7. פירוש רביעי: משפט מסובך וגימטריה
22.....	8. פירוש חמישי: עד ולא עד בכלל
23.....	9. הביאו הגמרא כצורתה
24.....	10. דעת המחבר והרמ"א
28.....	11. דעות של רבנים בני זמננו
30.....	12. דעת המקובלים
38.....	13. החובה למנוע סכנות
41.....	14. העולה לדינא

פורים: 'אורות' בתוך כלים או כלים שבורים?

43.....	הרב יחזקאל אלישמע בוצ'קו
43.....	1. מצות השמחה בפורים
46.....	2. האם רבה הרג את רבי זירא?
48.....	3. הסבר הרבי מלובביץ'

4. היחס ללימוד סודות התורה 56
5. המניע הפנימי להסברו של הרבי 57
6. שתי דרכים לרומם את הציבור 59
7. כוונתך רצויה ומעשיך אינם רצויים 61
8. הוראה למחנכים 63
9. שומר לא יכול למנוע שבירת כלים 65
10. כיצד להגיע לשמחה אמיתית בפורים? 66

שתייה בפורים

הרב שאול דוד בוצ'קו

1. שאלת השתייה בפורים

שאלה

שלום כבוד הרב. כל שנה בפורים, אני הופך בדעתי מחדש, כיצד לקיים את מצוות השתייה. רגיל אני לבקר, כחלק משגרת ימי הפורים, בבתי רבנים נכבדים, עמם יש לי היכרות קרובה. כל אחד מהם מגיש לי, ללא שאבקש, בקבוק יין. בתוספת הבהרה, שיש מצוה לשתות, כנפסק בשולחן ערוך "חייב איניש לבסומי, עד דלא ידע בין ארור המן וברוך מרדכי". לא אחת ארע, כי לאחר שאמרתי שמקובלת עלי הוראת כבודו, כי אין להשתכר, גם לא בפורים. השומעים מגיבים בהרמת גבה, ובחוסר הבנה. לא אוכל להכחיש, כי אני אישית מזדהה אמנם עם פסיקת הרב. מראות השיכורים המקיאים ומתגוללים בסיאובם, מעוררים בי תחושת גועל ושאת נפש. מלבד זאת קשה לי עם איבוד תחושת השפיות, אפילו לפרק זמן קצר. ובכל זאת, לשוני נאלמת דומיה, ללא מענה הגון על תמיהתם. הם לכאורה צודקים, הרי זו הלכה מפורשת בשולחן ערוך, המחייבת להשתכר. לכן אבקש שיואיל כבוד הרב לפנות מזמנו היקר, ולהסביר את דעתו.

תשובה

חלילה לי לפסוק נגד השולחן ערוך. ברור כי יש מצוה לשתות בפורים, יותר מהרגלו. אך יחד עם זאת, לא נצטוונו לשתות עד אובדן צלם אנוש, וכפי שנבאר, על פי ראשונים ואחרונים, פשטנים ומקובלים, דברי המחבר והרמ"א ומפרשיהם, כי לא מלבי אמרתי

את הדברים.

2. שתיית יין ביהדות

אין איסור ביהדות לשתות יין. פרישה מהנאות העולם, איננה דרישת התורה, אלא הפוך בדיוק. אנו מודים לה' על כלל חסדיו, ובין השאר על השמחה שבשתיית יין, ככתוב (תהלים קד, טו):

וַיֵּין יִשְׂמַח לִבֵּב אָנוּשׁ לְהִצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלַחֵם לִבֵּב אָנוּשׁ
יִסְעֵד.

התורה אינה מחייבת הינזרות מן היין, מלבד הנודר להיות נזיר, הנאסר בשתיית יין מן התורה. לדעת אחד מחכמינו זכרונו לברכה, הנזיר מוגדר אפילו "חוטא". נוסף על זאת, ציוו חכמים לקדש ולהבדיל על היין. מלבד שאר המצוות המתקיימות על היין, כגון מילה פדיון הבן אירוסין ונישואין.

אפילו אבלים שותים יין, כדי להפיג במעט את יגונם העמוק, כמובא בגמרא (סנהדרין ע, ב):

אמר רבי חנן, לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים וכו' שנאמר
(משלי לא, ו) תָּנוּ שִׁכָּר לְאוֹבֵד, וַיֵּין לְמָרִי נַפְשׁ.

עוד מובא בגמרא, כי יש להלל את ה' באמצעות שתיית יין (ברכות לה, א):

דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מנין שאין אומרים

1. ראה בגמרא (תענית יא, א): אמר שמואל, כל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר כי האי תנא, דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר (במדבר ו, יא) וְכִפֹּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין. והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין, נקרא חוטא. המצער עצמו מכל דבר ודבר, על אחת כמה וכמה.

שיריה אלא על היין - שנאמר (שופטים ט, יג) וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגִּפְנִין
הַחֲדָלְתִּי אֶת תִּירוֹשֵׁי הַמְּשַׁמַּח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים, אִם אֲנָשִׁים
מִשְׁמַח, אֱלֹהִים בְּמָה מִשְׁמַח? מִכֶּאֱן, שֶׁאֵין אֹמְרִים שִׁירָה אֲלֵא עַל
הַיַּיִן.

כל זה מוכיח ומלמד על המצוה שיש, בחיבור ההנאה הגופנית,
לעבודת השם. אין הכוונה חלילה שתכלית החיים היא ריבוי הנאות,
אלא שהדרך לעבודת השם אינה עוברת בשלילת הנאות, כי אדם
נברא בהרכבה של גוף ונשמה, ונתינת מענה לשני הצרכים יחד,
מסייעת להגיע למעלת השמחה בעבודת השם.

יחד עם זאת, הכרח הוא להגביל את שתיית היין שתהא במידה.
שתייה שגורמת לשכרות, יש בה עבירה. לכן הרחיבה התורה
בסיפור שכרותו של נח, שהתנהג באופן בזוי (בראשית ט, כ-כא):

וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטֵּעַ כֶּרֶם. וַיִּשְׁתֶּה מִן הַיַּיִן, וַיִּשְׁכַּר, וַיִּתְגַּל
בְּתוֹךְ אֶהְלֵה.

זהו גם הטעם שלא כיסתה התורה על לוט, ופרסמה את
שכרותו, ואת מעשהו השפל, כששכב עם בנותיו, ככתוב (בראשית יט,
לא-לג):

וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְעִירָה אָבִינוּ זָקֵן, וְאִישׁ אֵין בְּאֶרֶץ לְבֹא
עָלֵינוּ, כְּדָרְךָ כָּל הָאֶרֶץ. לָכֵה נִשְׁקָה אֶת אָבִינוּ יַיִן, וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ,
וְנַחֲטָה מֵאָבִינוּ זָרַע. וַתִּשְׁקִין אֶת אָבִיהֶן יַיִן בְּלִילָה הוּא, וַתָּבֵא
הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אָבִיהָ, וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ.

מלבד התוצאות החמורות של השכרות, שכתבתם התורה, הורו
חכמינו כי יש איסור להשתכר, כמובא בגמרא (ברכות כט, ב):

אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא: לא תרתח

ולא תחטי, לא תרוי ולא תחטי.
 תרגום: אל תכעס, ולא תחטא. אל תשתכר, ולא תחטא.

הרי כי השוו חכמינו זכרם לברכה, בין הכעס, המביא לידי חטא, לשתייה מוגזמת, שגם היא באותו אופן, מביאה לידי חטא.
 כך גם פסק הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ה, הלכה ג):

בְּשֶׁהֶחֱכַם שׁוֹתֵה יַיִן, אֵינוֹ שׁוֹתֵה אֶלָּא בְּדִי לְשָׂרוֹת אֲכִילָה
 שְׂבִימָעִיו. וְכָל הַמְּשַׁתְּכֵר, הָרִי זֶה חוֹטֵא וּמְגַנֵּה, וּמְפָסִיד חֻמְתּוֹ.
 וְאִם נִשְׁתַּכֵּר בְּפָנָיו עַמִּי הָאֲרֵץ הָרִי זֶה חָלַל אֶת הַשֵּׁם.

מבואר בדברי הרמב"ם, כי ללא צורך בריאותי, תלמידי חכמים נמנעים משתייה. ואם משתכרים בפני עמי ארצות, יש בזה חילול השם. והנה התייחס הרמב"ם בעיקר לתלמיד חכם, אך כלל בדבריו כל אדם, שאמנם אינו מצווה בכך, כי הוא רשאי לשתות להנאתו. אלא שגם הוא, אם ישתכר, הרי הוא חוטא.

ומה נקרא שיכור בהלכה? ניתן ללמוד זאת מדין הכהנים במקדש ומורי הוראה, שהתורה אסרה עליהם להמשיך בתפקידם, אחר שתיית רביעית יין, ככתוב (ויקרא י, ח-יא):

וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. יַיִן וְשֵׁכָר אַל תִּשְׁתֵּה, אֲתָהּ וּבְנֵיךָ אִתְּךָ,
 בְּבִאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, וְלֹא תִמְתּוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם.
 וּלְהוֹרֹת² אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיכֶם,
 בְּיַד מֹשֶׁה.

הפסוק אמנם לא נוקט בשיעור רביעית לגבי שתיית היין, אבל זה מבואר ברמב"ם, שהשורה רביעית נקרא שיכור, הן לאיסור כהן

2. ראה ברש"י (ויקרא י, יא) ולהורות - למד שאסור שיכור בהוראה. ראה גם במסכת כריתות יג, ב.

בעבודתו, והן לאיסור הוראת הלכה (הלכות ביאת המקדש פרק א הלכה א-ג):

כָּל כֹּהֵן הַכֹּשֵׁר לְעִבּוּדָה, אִם שָׁתָה יַיִן אִסוּר לוֹ לְהִכָּנֵס מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנָיִם. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד, עִבּוּדָתוֹ פְּסוּלָה. וְחַיֵּב מִיתָה בְיַדֵי שְׂמַיִם, שְׁנַאֲמַד (ויקרא שם) 'וְלֹא תִמָּתוּ'. וְהוּא שֶׁשָׁתָה רְבִיעִית יַיִן חֵי בְּבַת אַחַת, מִיַּיִן שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אֲרָבַעִים יוֹם. אֲבָל אִם שָׁתָה פְּחוּת מִרְבִּיעִית יַיִן וכו'. שָׁתָה יֶתֶד מִרְבִּיעִית מִן הַיַּיִן אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מְזוּגָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק וְשָׁהָה מְעַט מְעַט, חַיֵּב מִיתָה, וּפּוֹסֵל הָעִבּוּדָה.

וְכַשֵּׁם שֶׁאִסוּר לְכַהֵן לְהִכָּנֵס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַשְּׂכָרוֹת, כִּךָּ אִסוּר לְכָל אָדָם בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת, כִּשְׁהוּא שְׂתוּי. אֲפֹלוּ אֲבָל תְּמָרִים אוֹ שָׁתָה חֶלֶב, וְנִשְׁתַּבְּשָׁה דְעֵתוֹ מְעַט, אֵל יוֹדָה³.

אף כי אין כל איסור, על אדם מן השורה, בשתיית רביעית יין, הרי זה מגדיר אותו כשיכור. וזו ידיעה נחוצה מאד, בהבנת חיוב ה"שכרות" בפורים.

3. חיוב השתייה בפורים והקושי בהוראה זו

חיוב המשתה בפורים נתקן בידי מרדכי הצדיק, ככתוב במגילה (אסתר ט, יט):

עַל בֵּן הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת, עֹשִׂים אֶת יוֹם אֲרָבַעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׂמֵחָה וּמְשֻׁתָּה וְיוֹם טוֹב וּמְשֻׁלָּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ.

הטעם למצוה זו הוא, זכר לנס הגדול שנעשה על ידי משתה. הן

3. כך גם נפסק בשולחן ערוך יורה דעה, סימן רמב סעיף יג.

המשתה של אחשוורוש, בגינו הוסרה ושתי הרשעה מכס המלוכה, והוכתרה אסתר תחתיה. הן המשתה שעשה אחשוורוש עבור אסתר, כדי להעניק לה מעמד חשוב. ושני המשתאות שארגנה אסתר יחד עם אחשוורוש והמן, כאשר במשתה הראשון עלה בידה לעורר קנאה אצל אחשוורוש, נגד המן. ובמשתה השני ביקשה לבטל את גזירות המן. לזכר כל הנסים הללו, אנו שותים בפורים. כמו שבפסח אוכלים מצה ונזכרים ביציאת מצרים, יושבים בסוכה כדי להעלות על נס את ענני הכבוד, שהקיפו את ישראל במדבר. כך אנו שותים יין בפורים, כדי לזכור את הנסים שנעשו באמצעות המשתאות.

כן כתב האבודרהם:

ואם תאמר, האיך חייבו חכמים להשתכר בפורים, והלא בכמה מקומות בתורה מזכיר שהוא מכשול גדול השכרות, כמו נח ולוט. ויש לומר, מפני שכל הנסים שנעשו לישראל בימי אחשוורוש היו על ידי משתה, כי בתחילה נטרדה ושתי מן המלכות על ידי משתה היין, שנאמר (אסתר א, י-יא) בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי כָּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בַּיּוֹם, אָמַר לְהָבִיא אֶת וְשֵׁתִי וְגו'. ובאה אסתר תחתיה על ידי משתה, שנאמר (שם ב, יח) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֵּה גָדוֹל לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֶת מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר וְגו'. וכן ענין המן ומפלתו על ידי משתה היין היה. ולכן חייבו להשתכר בפורים, מפני שבא הנס בעבור משתה היין שעשתה אסתר, ועתה יהיה נזכר הנס הגדול בשתיית היין.

מנין לנו שחובה לשתות יין ולהשתכר בפורים? זאת אנו יודעים מדברי רבא בגמרא (מגילה ז, ב):

אמר רבא: מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור

המן לברוך מדרכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסוס, קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר בעי רחמי ואחיה. לשנה אמר ליה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי! אמר ליה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

אלא שהביטוי של רבא בהגדרת החיוב "עד דלא ידע" הוא קיצוני וקשה במיוחד. עובדה שאילצה רבים מרבתינו הראשונים לפרש את פשרה באופן שונה. הלא משמעות דבריו לכאורה, שנדרש האדם לשתות עד כדי איבוד צלם אנוש, כפי שאכן ארע בסעודת רבה, שכמעט הרג את רבי זירא.

היטיב לבטא קושיה זו, בספר אורחות חיים⁴ (חלק א הלכות מגלה ופורים אות לח):

וחייב אדם לבסומי בפוריא. לא שישתכר! שהשכרות איסור גמור, ואין לך עבירה גדולה מזו, שגורם לגילוי עריות ושפיכות דמים, וכמה עבירות זולתן. אך שישתה יותר מלימודו מעט, כדי שירבה לשמוח ולשמח אביונים, וינחם אותם וידבר על לבם, וזאת היא השמחה השלימה.

הנה התקשה מאד האורחות חיים כיצד ניתן לחייב ריבוי שתיית יין? לכן הורה כי אין להשתכר, אלא יש לשתות מעט יותר מהרגלו. אלא שעדיין לא התיישבו דבריו עם הוראת רבא, שהורה להשתכר לגמרי, עד דלא ידע. כיצד איפה מסתדרים דבריו, עם לשון

4. מגדולי הראשונים – רבי אהרן ב"ר יעקב הכהן מנרבונה שבפרובנס (נוהגים לכנותו ר' אהרן הכהן מלונגיל, אך הוא היה כנראה בן העיר נרבונה). נולד באמצע המאה ה"ג (ראשית האלף השישי). למד אצל חכמי ארצו, ושהה תקופה מסוימת גם בספרד. בשנת ס"ו (1306) גורש עם כל יהודי צרפת, והתיישב באי מיורקה שליד ספרד. נפטר בערך בשנת ה"א צ' (1330).

ההוראה?

4. תשובה ראשונה: אין הלכה כדעה זו

תשובות רבות ניתנו לשאלה זו. הדעה הקיצונית ביותר היא זו של רבנו אפרים⁵, שרבים מן הראשונים ציטטו אותה, הלכה למעשה.

ראה מה שכתב הר"ן (על הרי"ף, מגילה ג, ב):

מיחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מדרכי לארור המן - דאמדינן בגמרא דמיחייב למימר ברוך מדרכי ארור המן, ברוכה אסתר ארורה זרש, [גם] חרבונה זכור לטוב. ומיחייב לבסומי, עד דלא ידע מאי קאמר. וכתב רבינו אפרים ז"ל מההוא עובדא דקם רבה ושחטיה לרבי זירא, כדאיתא בגמרא, אידחי ליה מימרא דרבא, ולא שפיר דמי למעבד הכי.

כך נקט גם בעל המאור (המאור הקטן מגילה ג, ב מדפי הרי"ף):

אמר רבה חייב אינש לבסומי בפוריא כו'. כתב ה"ר אפרים ז"ל, מההוא עובדא דקם רבה שחטיה לר' זירא, לשנה אמר ליה תא נעביד כו', אידחי ליה מימרא דרבה. ולית הלכתא כוותיה, ולא שפיר דמי למעבד הכי.

וכן כתב המאירי (מגילה ז, א):

חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא

5. רבנו אפרים חי באיזור 'קלעת חמאד' (שבאלג'יריה), היה מחכמי צפון אפריקה בסוף המאה ה-11, ותחילת המאה ה-12. תלמיד חבר של הרי"ף. היה גדול בדורו, בכמה ממקצועות התורה והחכמה. בתלמוד בהוראה בקביעת נוסחאות המשנה והתוספתא ובדקדוק הלשון העברית.

יחסר שום דבר. ומכל מקום, אין אנו מצויין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג, שנגיע מתוכה לאהבת השם והודאה על הנסים שעשה לנו. ומה שאמר כאן עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, כבר פירשו קצת גאוני, שממה שהזכיר אחריו קם רבא שחטיה לרבי זירא, נדחו כל אותם הדברים.

וראה בספר כל בו⁶ (סימן מה):

וחייב אדם לבסומי בפוריא, לא שישתכר, שהשכרות איסור גמור. ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גודס לגלוי עריות ושפיכות דמים ולכמה עבירות זולתן. אך שישתה יותר מלימודו מעט, כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים, וינחם אותם וידבר על לבם, וזו היא השמחה השלמה.

וכן נקט האהל מועד⁷ (שער מועד קטן דרך ב נתיב ז):

אמר רבא חייב אדם להתבשם בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וכתב רבינו אפרים, מההיא שעתא דקם רבה ושחטיה לרבי זירא, אידחי ליה מימרא דרבה, ולא שפיר למיעבד הכי. ויש מפרשים דמה שאמר שלא ידע, היינו לחשוב בגימטריא, שמנין ארור המן שוה עם ברוך מרדכי.

6. לשונו דומה ממש ללשון האורחות חיים. ונראה כי אלו אכן שני ספרים מאותו מחבר.

7. מחברו הוא הרב שמואל ב"ר משולם ירונדי. נולד בעיר גירונה שבספרד, בשנת ה"א צ"ה (1335). חיבר ספר הלכתי מקיף שקרא לו 'אהל מועד', המבוסס בעיקר על הרמב"ם ופסקי הרמב"ן, והשלים אותו בשנת קנ"ו (1396).

וכן הוא בשבלי הלקט⁸ (שבלי הלקט רא):

אמר רבא מיחייב אינשי לאיבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארוד
המזן לברוך מרדכי. כתב רבינו אפרים זצ"ל מההיא עובדא דקם
(רבא) [רבה] ושחטיה לר' זירא, לשנה אמר ליה תא נעביד כו'
אידיחיה ליה מימריה דרבא, ולית הלכתא כוותיה, ולא שפיר דמי
למיעבד הכי.

הפרי חדש⁹ (מן האחרונים), חלק אמנם על הראשונים הנזכרים,
ובכל זאת פסק כמותם, כמובא בלשונו (פרי חדש אורח חיים סימן תרצה
סעיף ב):

וכתבו (ר"ן מגילה ג, ב ד"ה גמרא מתניתין) בשם רבינו אפרים, דמהך
עובדא דקם (רבא) [רבה] ושחטיה לרבי זירא, אדחיית מימרת
רבא, ולא שפיר דמי למעבד הכי. ואין זה נכון, דאם כן אמאי
אישתמיט רבי זירא מלמעבד סעודה אהדדי, ואיצטריך לומר ליה
לאו כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא, כיון שראו שיצא קלקול

8. מחברו הוא הר' צדקיה ב"ר אברהם הרופא, ממשפחת הענוים. נולד בערך
בשנת ד' אלפים תתק"ע (1210), ברומא, למשפחת רבנים ופרנסים. בצעירותו
למד בוירצבורג שבגרמניה אצל תלמידי הר"ש משאנץ בעל התוספות. בספרו
ליקט פסקים ומנהגים של חכמי צרפת וגרמניה, בכל תחומי ההלכה. ר' צדקיה
נפטר בערך בשנת ה' אלפים ל"ה (1275). ספר שבלי הלקט עוסק בעיקר
בענייני אורח חיים, והוא כולל הלכה פסוקה, פירושים על תפילות וטעמי
מנה.

9. מחברו – רבי חזקיה די סילוה. נודע כאחד מגדולי הפוסקים במאה הי"ז. נולד
בליוורנו, בשנת תט"ז (1656), שם למד מפי הרב שמואל קוסטא ורבי יהודה
שארף (שד"ר מארץ ישראל שהגיע לליוורנו).
רבי חזקיה נפטר בירושלים, במיטב שנותיו בשנת תנ"ו (1696), ונטמן במעלה
הר הזיתים.

עון שפיכות דמים מסיבת שיכרותם, ראוי היה להם למנוע עצמם מלבסומי כולי האי, ומלשתות, אלא יותר מעט מכדי הרגילם. אלא משמע דאפילו הכי היו משתכרים יותר מדאי, ולהכי מייתת תלמודא ההוא עובדא, לאשמועינן, דמימרת רבא כפשטה, דמחייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לבדוך מדרכי.

מבואר כי הקשה על כל הראשונים הנזכרים, שהסיקו מהסירוב של רבי זירא, שאין הלכה כרבה. אך זה קשה, כי לטענתם, לא היה צריך רבי זירא לומר "לא יתרחש נס", אלא היה צריך להימנע משתיית יין מרובה מכל וכל, ולשתות רק מעט יותר מן הרגיל. ומזה שבכל אופן, עלה על דעתם שניתן לשתות יין בכמות רבה, כמו במשתה השנה הקודמת, מזה מוכח כי ההוראה של רבא אכן היתה, לשתות יין ללא הגבלה - "עד דלא ידע" כפשוטו.

חרף זאת נראה לי, כי אין קושייתו קושייה. כי מה שאמר רבי זירא שלא כל שנה מתרחש נס, כאן באמת נדחתה ההוראה לשתות יין ללא גבול, כי דוקא לכן יש לאסור שתייה מרובה. כי למרות שהשותה סבור שלא ייגרר לשכרות קשה, המציאות מלמדת, כי אין שליטה על המצב.

והנה למרות שדחה הפרי חדש את טענות הראשונים הנזכרים, הרי למעשה גם הוא סבר, כי בתקופתנו יש להימנע משתייה מרובה, יתר על המידה, וכפי שמסכם שם:

ומיהו עתה שהדורות מקולקלים, ראוי לתפוס סברת רבינו אפרים ז"ל, ושלא לשתות אלא מעט קט יותר ממה שמורגל ביום טוב, ובזה יוצא ידי חובתו כיון שכונתו לשמים כדי שלא להכשל ח"ו בשום מקרה רע, וישא ברכה מאת ה'.

הרי כי גם לשיטתו נראה, שרבא סבור היה, כי היות והאמוראים

הם צדיקים גדולים, לא יקרה להם כל דבר רע. ואף כי פעם אחת ארע דבר נורא, אין להקיש מזה על הפעם השנייה. אכן רבי זירא חלק גם על זה, וטען כי יש להישמר. ולפי זה, בתקופה של ימינו, ודאי גם רבה יסכים, כי אין להרבות בשתיית יין.

5. תשובה שנייה: הכוונה שיירדם

עד כה הוצגה שיטת הראשונים שסברו, כי הוראת רבא, להשתכר לחלוטין, נסתרת ממעשה רבה ורבי זירא, ולא נפסקה להלכה. כנגדם מצינו שיטת ראשונים אחרת, שלא ביטלה את דברי רבא, אלא פירשה אותם שלא כפשוטם, כלומר, דיברו חכמים בלשון גוזמא. וכן כתב הרמב"ם, שלא ישתכר עד שישתולל, אלא עד שיפול בתרדמה, וזה לשונו (הלכות מגילה פרק ב הלכה טו):

כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר, וירדם בשכרות. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר (אסתר ט') ומשלוח מנות איש לדעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לרעים משובח, ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לדעהו.

לדעת הרמב"ם, אין לשים דגש רב על השתייה ביום הפורים, אלא בעיקר על שמחת הדלים והאביונים, כלשונו (שם הלכה יז):

מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו, דומה לשכינה שנאמר (ישעיהו) להחיות רוח

שפלים ולהחיות לב נדכאים.

מדוע באמת שינה הרמב"ם ולא העתיק את הוראת רבא כלשונה, עניין זה ביארו מעשה רוקח, וכתב (מעשה רקח שם הלכה טו):

ופשט דברי רבינו, שאחר שישתכר ישן, כדי שלא יארע איזו תקלה חס ושלום. ומכל מקום האחרונים זכרם לברכה כתבו שישתה יותר מלימודו, לשם עשיית המצוה, והוא הנכון. גם הגהות מיימוני למה שכתוב מחייב איניש לבסומי בפוריא, פירש בשם ראבי"ה ז"ל, דלמצוה בעלמא נאמר וכו'. וכך כתב הרב כנסת הגדולה סימן תרצ"ה ממהרי"ל ז"ל, ואשריו לעושה הדברים לשם פעלם, בהצנע לכת.

מבואר כי בדווקא שינה הרמב"ם מפשטות דברי רבא, כדי שלא תצא תקלה מן השתייה.

6. פירוש שלישי: לשון גוזמא

גם בעל המאורות נקט כי אין להבין את מימרתו של רבא כפשוטה, או שהלשון "עד" פירושה בטרם יגיע לרמה של איבוד הצלילות (המאורות מצוטט בקובץ שיטות קמאי מגילה ז, ב):

ומחייב איניש לבסומי נפשיה בפוריא, והוא ידיע בין ברוך מרדכי לאדור המן. והאי דאמרינן בגמרא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לאדור המן, עד ולא עד בכלל הוא. אי נמי לאו דוקא הוא, אלא לשון הבאי כדאמרינן בעלמא (חולין ד, ב) דברו חכמים לשון הבאי. אבל השכרות הוא איסור חמור, ואין לך עבירה גדולה ממנו, שהוא הוא הגורם לגלוי עריות ושפיכות דמים ולכמה איסורין, ואף לעבודה זרה ולכפירה בעיקר. ואין זו השמחה הכתובה

במקרא, כי זה הוא נקרא שחוק והתול וקלות ראש. והשמחה היא לשמוח בשם יתברך שגאלנו והצילנו וקרבנו לעבודתו להיות לו לעם סגולה, ולשמח העניים והאביונים ודוי הלב, ולדבר על לבם דברי תנחומין ושמחה ומשלוח מנות ומתנות, וכן דעת ה"ד אפרים.

המשמעות היא, שבעל המאורות התייחס לפרשנות של דברי רבא והציג שתי אפשרויות לפרשן, או שהגזים בלשונו, או שהכוונה "עד" היא לתפקד במידה סבירה, ולא להגזים יותר מדי. כי יש להקפיד על שמירה על המידה, ולא להגזים בשכרות של קלות ראש.

7. פירוש רביעי: משפט מסובך וגימטריה

שיטה נוספת של ראשונים דוגלת בהסבר אחר ולפיו, אין כל כוונה שהשמות יאבד שליטה על עצמו, אלא רק מעט מצלילותו. ומה שצוטט בגמרא "עד דלא ידע בין..." כוונתה למשפט ארוך, שהמאבד מעט מצלילותו, יתקשה לאומרו פעמים רבות כיאה וכיאות, כפי שכתבו רבותינו בעלי התוספות (מגילה ז, ב ד"ה דלא):

דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי - [בירושלמי] ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים.

על פי דברי התוספות נראה, כי זו היא גם כוונת הרא"ש (על מסכת מגילה, פרק א סימן ח):

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן. אמרינן בירושלמי (פרק בני העיר הלכה ז), שצריך לומר אחר קריאת המגילה, ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל ישראל גם חרבונה זכור לטוב.

כלומר, דברי רבא שאמר "עד דלא ידע בין ארור המן וכו'", נסובו על המשפט הארוך הנאמר בסיום קריאת המגילה. וכן כתב ב"שיירי כנסת הגדולה" (שיירי כנסת הגדולה הגהות בית יוסף אורח חיים סימן תרצה):

ואיך שיהיה הנכון בעיני אלקים ואדם שישתה יותר מלמודו, כדי שיהיה שמח וטוב לב, ולא שישתה יותר מדאי, דהרבה יין עושה. ובספר מטה משה סימן (תתרי"ג) [תתרי"ב] כתוב בשם אבודרהם (תפלת פורים, עמוד רט), שכתב בשם בעל המנהגים. ונראה בעיני שפיוט היה שעל הבית האחד עונין ארור המן, ועל הבית האחר עונים ברוך מרדכי. וצריך צילוחא, שפעמים אין אדם מתכוין וטועה. והר"י עשה פיוט בדוגמא זו. ועיין בהגהות מיימוניות (הלכות מגילה פרק ב הלכה ט"ו סק"ב) ובתשובת מהרי"ל (סוף) סימן נ"ו.

על דרך זו כתב גם בתניא רבתי¹⁰:

וחייב אדם לשנות בפורים כדי שיהיה לבו שמח, קרוב לשכרות, עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. כדאמרינן אמר רבא מיחייב איניש לאיבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. מצאתי בגימטריא, ארור המן כמו ברוך מרדכי.

וכן כתב האגודה¹¹.

10. את כתיבת ספר תניא רבתי, מייחס רבי דוד קונפורטי לרבי יחיאל ב"ר יקותיאל ב"ר בנימין ב"ר יחיאל הרופא. יצא לאור לראשונה בשנת 1514. היה מרבני רומא, במאה ה-13. תלמידו של הריבב"ן (רבי יהודה בן בנימין ענו), וחברו של שבלי הלקט, שהיה גם בן דודו.

11. מחברו הוא הרב אלכסנדר זוסלין הכהן (רז"ך) נולד בגרמניה לקראת סוף המאה ה"ג (בערך בשליש המאה הראשונה לאלף השישי), חי בערפורט, אחר כך בקלן, ובסוף ימיו בפרנקפורט. הוא קיבל תורה מתלמידיו של מהר"ם

אמר רבא חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן, יש מפרשים לחשבון, כי חשבון זה כזה.

8. פירוש חמישי: עד ולא עד בכלל

הרב אפרים זלמן מרגליות הסביר כי "עד דלא ידע" פירושו, לפני שמגיעים למצב זה¹² (יד אפרים על שולחן ערוך סימן תרצה סעיף ב), כלשונו:

חייב איניש לבסומי כו'. רבים רוצים לתרין ולפרש מה הכוונה בזה כו'. ולי הצעיר נתפרש בחזיון לילה שהכוונה הוא, שעיקר החיוב של המשתה הוא שיהיה שרוי בשמחה, כדכתיב (תהילים קד, טו) ויין ישמח לבב אנוש, ומחמת שיהיה שרוי בשמחה, יהיה חדות ה' מעוזו, ויתן תודות והלל לה' על הנס מתוך הרחבת הלב. ועל דרך שאמרו (סנהדרין לח, א) אגברו חמרא אדרדקי כו'. ולכן אין לו להשתכר יותר מדאי, שיתבלבל דעתו ולא יכיר בתוקף הנס כלל. וזהו שאמרו חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו', הך עד הוא ולא עד בכלל, ורוצה לומר שגדר חיוב השתיה בזה לבסומי עד גבול דלא ידע כו'. שמן הגבול הזה והלאה, הוא ביטול כוונת חיוב שחייבו חכמים לבסומי, כדי שיתן הלל והודאה, שכיון שיתבלבל דעתו כל כך, דלא ידע בין ארור המן כו', פשיטא שאין בו דעת ותבונה לשבח ולפאר על תוקף הנס. ואתבונן אליו בבוקר וראיתי כי נכון הוא. ומיושב בזה מה שבש"ס

מרוטנבורג, בהם רבי מרדכי בן הלל ורבי יצחק מדורא ואחרים, ונחשב מחשובי הפוסקים בגרמניה. יש סוברים כי הוא נהרג על קידוש השם בפרעות 'המות השחור', סביב שנת ק' (1340). ספרו 'האגודה' כולל את המסקנה ההלכתית של הסוגיות בתלמוד הבבלי, כולל אלו שאינן נוהגות בזמן הזה.

12. זוהי שיטת 'בעל המאורות', שהובאה לעיל.

(מגילה ז, ב) סמכו לו ענין עובדא דרבה ורבי זירא, דעבדו סעודת פורים בהדדי כו', שלכאורה הוא מעשה לסתור. וקצת פוסקים כתבו שהכוונה הוא, שמזה יש ללמוד שאין הלכה כרבא בהא. ולפי מה שכתבתי יש לומר דאדרבא, מייתי סיעתא מזה שמה שחייבו לעשות אותם ימי משתה ושמחה, גבול יש לו שלא ישתכר יותר מדאי, דהא קמן דרבה ורבי זירא כו'. ולפי שלא נשמרו מלעבור הגבול, בא הדבר לידי סכנה. לכך יש ליזהר שלא לבסומי רק עד הגבול הזה דלא ידע כו', ולא יעבור.

9. הביאו הגמרא כצורתה

על כל הנתבאר עד כה ניתן להקשות, הלא מצינו חבל ראשונים שהביאו את הגמרא כצורתה, ולא נקטו שיש להגביל את השתיה, כמו שביארו הרי"ף הטור והרי"א"ז.

הנה דברי הרי"ף (דף ג עמוד ב מדפי הרי"ף):

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפודיא עד דלא ידע בין ברוך
מדרכי לארור המן.

וכן כתב הרי"א"ז:

וחייב אדם להתבשם, פירוש, להשתכר ביין, עד שלא ירגיש ויידע
בין ברוך מדרכי לארור המן.

גם הטור לא צמצם את חובת השתייה, ואף שינה את לשון הגמרא, ובמקום להתבשם כתב להשתכר (טור אורח חיים סימן תרצה):

מצוה להרבות בסעודת פורים, וצריך שישתכר עד שלא ידע בין
ארור המן לברוך מדרכי.

הרי כי לדבריהם, צריך ממש להשתכר.

בכל זאת, כפי שנראה להלן, גם לשיטתם זהו רק בתנאי מאד מסוים, כפי שנוכיח מדברי הרב קוק וכף החיים, שגם הבינו את הגמרא כפשוטה.

10. דעת המחבר והרמ"א

בפירושו על הטור, הביא הבית יוסף שלושה פירושים בהבנת דברי רבא, ואלו דבריו (בית יוסף על הטור, אורח חיים סימן תרצה):

מצוה להרבות בסעודת פורים וצריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי: מימרא דרבא בפרק קמא דמגילה (ז, ב) וכתבו התוספות (ד"ה דלא), דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ארורה זרש ברוכה אסתר, ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים. וכן כתב הר"ן (ג, ב ד"ה גמרא), כלומר דאי בין ארור המן לברוך מרדכי לחוד, אפילו שתה טובא, לא טעי ביה. וכתב הר"ן (שם) בשם רבינו אפרים, דמהוה עובדא דקס רבה בסעודת פורים ושחטיה לרבי זירא, כדאיתא בגמרא (שם) אידחי ליה מימרא דרבא, ולא שפיר דמי למיעבד הכי. כתוב בארחות חיים (הלכות פורים אות לח), חייב אינש לבסומי בפוריא, לא שישתכר! שהשיכרות איסור גמור, ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכות דמים וכמה עבירות זולתן, אך שישתה יותר מלימודו מעט.

לפי הפירוש הראשון, אדם שאיבד מעט מצלילותו, יתקשה באמירת המשפט הארוך. לפירוש השני, אין הלכה כדברי רבא. והשלישי הוא דברי אורחות חיים, ש'לבסומי' אין פירושו להשתכר, אלא לשתות מעט יותר מהרגלו.

מקובל שהפירוש האחרון, הוא הפירוש שקיבל הלכה למעשה. כפי שמשמע מדבריו בשולחן ערוך, בו העתיק את לשון הגמרא, ולא

את לשון הטור. ובמקום להשתכר כדברי הטור, נקט בלשון הגמרא
'להתבשם', וזה לשונו (אורח חיים סימן תרצה סעיף ב):

חייב אינש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך
מדרכי.

אחר שציטט את האורחות חיים בבית יוסף, ולפיו יש בשכרות
איסור גמור, לא יתכן שיורה בשולחנו הערוך שצריך להשתכר, לכן
מסתבר שהתכוון להגביל את השתייה, שתהא בגדר התבסמות
קלה, ותו לא.

על דרך זו, מבואר גם בדברי הרמ"א (שם):

ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר
מלימודו (כל בו) וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך
מדרכי (מהרי"ל). ואחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוין לבו
לשמים.

בספרות ההלכתית ידוע, כי אם כתב הרמ"א את דעתו בלשון
"יש אומרים", זו דעתו להלכה. ונמצא כי גם הוא סבור, שאין
להשתכר כל כך.

היה מקום לטעון שהיות וכתב לשון "יש אומרים", כוונתו
לכאורה, שהמחבר אינו מודה לזה. אבל באמת אין זה נכון, כי יש
לנו כלל בהבנת השולחן ערוך:

לא תמיד כשמובא חילוק על הדין בלשון "יש אומרים" - בא
לחלוק על הדעה הראשונה, אלא נקט לשון זו, כי לא הוזכר
החילוק בפירוש בדעה הראשונה, אף שמסכימה לחילוק (כללי
השולחן ערוך והרמ"א, מהרב טובול).

כדי לבסס ולהוכיח כלל זה, נציג שתי דוגמאות מהן עולה, כי

הרמ"א כתב 'יש אומרים', אף שמרן אינו חולק, רק לא פירש בדבריו. הדוגמא הראשונה היא, הדין המובא בהלכות כיבוד אב ואם (יורה דעה סימן רמ, סעיף ה):

זה שמאכילו ומשקהו משל אב ואם, אם יש לו. ואם אין לאב, ויש לבן, כופין אותו וזן אביו, כפי מה שהוא יכול. ואם אין לבן, אינו חייב לחזור על הפתחים להאכיל את אביו.

הבית יוסף הסביר, כי הפירוש "כפי מה שיכול" הוא, לפי מה שמחויב לתת לצדקה, והרמ"א כותב זאת מפורשות, בשם "ויש אומרים":

הגה: ויש אומרים דאינו חייב ליתן לו, רק מה שמחויב ליתן לצדקה.

דוגמא נוספת היא הלכה בהלכות תחומין (אורח חיים סימן תד, סעיף א):

המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהים עשרה, ואין בכל אחד מהם ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או לאו; ומה שיהיה בדרבנן, יהיה ספיקו להקל.

משמע מדבריו, כפי שהבינו הפוסקים, כי הליכה למרחק שיש בו איסור מן התורה, כלומר ביציאה יותר מי"ב מיל, אסורה אפילו למעלה מ-10 טפחים, כי זה ספק תורה. על זה כתב הרמ"א בלשון "מיהו", שנשמע לכאורה כמי שבא לחלוק, ובכל זאת לא בא אלא להבהיר את כוונת המחבר.

הגה: מיהו, אם היה הולך בדרך זה, או על ידי קפיצת שם מתוך

י"ב מיל חוץ ל"ב מיל, אזלינן לחומרא, למאן דאמר תחומין י"ב מיל הוי דאודייתא.

אחר שהוכח בבירור כי גם לפי הבית יוסף וגם לפי הרמ"א, אין לפרש את דברי רבא כפשוטם. וכבר ראינו שההלכה מגדירה אדם ששתה רביעית יין כדין שיכור. לא נותר כל ספק, כי בשתיית רביעית יין, התקיימה המצווה. והואיל ולא הגזים בשתייתו, הוא וודאי לא נכנס אפילו בספק עבירה, ולא חילל את השם. גם נושאי כליו של השולחן ערוך נקטו בדרך זו, כפי שביאר המגן אברהם, שאין צריך להשתכר ממש (מגן אברהם סימן תרצה ס"ק ג):

ויש אומרים שלא ידע לחשוב שארור המן בגימטריה ברוך מרדכי.

גם הט"ז פירש מעין זה (שם ס"ק ב):

ויש אומרים שאין צריך להשתכר בו. והא דאמר רבא בגמרא, עד שלא ידע בין ארור המן וכו', נדחתה מימרא זו, כיון שבגמרא מביא על זה דרבה שחטיה לרבי זירא. שמע מינה מסקנת הגמרא שאין לעשות כן, כן כתב בית יוסף בשם הר"ן, בשם ר' אפרים.

כך גם פסק המשנה ברורה בביאור הלכה (שם ד"ה עד):

וזה לשון המאירי, חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר ומכל מקום אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמינו מתוך השמחה שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השם יתברך והודאה על הנסים שעשה לנו ועיין שם מה שמבאר דברי הגמרא. וזה לשון החיי אדם, כיון שכל הנס היה על ידי יין, לכן חייבו חכמים להשתכר, ולפחות לשתות יותר

מהרגלו, כדי לזכור הנס הגדול. ואמנם היודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצות, בנטילת ידים וברכה וברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או מעריב, או שינהוג קלות ראש, מוטב שלא ישתכר, וכל מעשיו יהיו לשם שמים עכ"ל.

מבואר כי הביא להלכה את שיטת המאירי וחיי אדם. על כן ההלכה יוצאת בהינומא, וצריך לשתות מעט יותר מהרגלו, אבל לא להשתכר!

11. דעות של רבנים בני זמננו

איני היחיד הנוקט בעמדה זו ביחס לשכרות בפורים, אלא כפי שראיתי באתר הידברות, שעמדתם קרובה לעמדת הרבנים החרדים, גם הם דוגלים בעמדה זו, כפי שציטטו בהרחבה:

מהי ההתייחסות של גדולי דורנו והדורות הקודמים לשתית משקאות משכרים?

הגראי"ל שטיינמן זכר צדיק לברכה:

בן אדם ששותה דברים משכרים ואינו שולט על הנהגתו ודיבורו, הוא איננו אדם. כי כל המעלה של האדם הוא, השכל שחנן לו האלוקים.

כשנשאל הגראי"ל שטיינמן האם צריך להשתכר בפורים שאל, האם החזון איש השתכר? האם הבריסקר רב השתכר?"
מרן ר' גרשון אדלשטיין (שליט"א) זכר צדיק לברכה:

ידוע מתיקוני הזוהר שיום כיפור הוא כמו פורים, וכל מה שאפשר לזכות בפורים שייך גם ביום כיפור, וביום פורים אפשר לקבל שלמות כזאת שביום כיפור קשה יותר להשיג.

יש החושבים שפורים הוא זמן פריקת עול, שיש בו חס ושלום פטור מכל המצוות ושאפשר לפגוע בזולת בכן אדם לחברו, ידוע לי על מעשים שהיו ושפגעו בזולת בפורים ונענשו ר"ל. בפורים צריך ללמוד עד כמה שאפשר.

באדר תש"פ אמר ר' גרשון אדלשטיין בשיחה, שידוע שהיו כאלה שבפורים למדו בהתמדה וזכו בישועות, בזכות לימוד התורה בפורים, כי פורים זה יום של קיימו וקיבלו וצריכים לעסוק בתורה ובמצוות היום. ואם עושים הפוך, זה חטא חמור.

חשוב מאד להתפלל בכוונה וביישוב הדעת, בלי קלות ראש ופריקת עול. וכיצד יקיימו זאת אנשים צעירים השותים שתיה לשוכרה ללא גבולות והמאבדים צלם אנוש?

הנועם אלימלך זכר צדיק לברכה:

בעיקר שישמור עצמו ממשקה המשכרו, כי זה חולי רע המביא את האדם לשפלות גדולה.

ראב"ד העדה החרדית, ר' משה שטרנבוך שליט"א אמר, כי השותה לשכרה הוא "נבל ברשות התורה", ושתייתו הינה "חילול ה' וזלזול בדת". ואם הצעיר ששתה לשוכרה נוהג, יש לו תולדות של רציחה!

כשהצגתי את הדברים לפני הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, ותמהתי מה בדבר "חייב איניש לבסומי בפוריא", הזדעק הרב: "איזה מצווה יש לו?! עוברים על איסורי תורה, עוברים על 'לא תרצח', 'לא תעמוד על דם רעך', עוברים על 'בל תשחית' של הגוף ושל הכסף".

הגרמ"מ לובין שליט"א:

שתיית יין מוגזמת, עלולה להביא לסכנת נפשות.

אברך הנשוי מזה שנים פנה לרב והתחנן בפניו שיעזור לו, הוא מחכה לילדים כבר שנים והוא יודע על מה ולמה העיכוב. הוא סיפר שבצעירותו שתה בפורים הרבה יין ואיבד את ראשו ובלמיו, והשתלח בבחור חלש ופגע בו פגיעה נפשית ורוחנית קשה, עד שנשבר, בכה והתמוטט. האברך אמר לרב שהוא יודע שמחמת התנהגותו הנפשעת הנפגע כועס ומקפיד עליו מאד, וודאי הדמעות שלו עוצרות בעדו בשמיים מלהביא ילדים לעולם. הרב עשה השתדלויות רבות כדי שהנפגע ימחל לפוגע בו. הרי לנו קשת רחבה מאד של רבנים, המצדדים בדעה זו, שיש להימנע משתיית יין מרובה.

12. דעת המקובלים

אין לי יד ורגל בקבלה, ובכל זאת אני נפגש בדברי הזוהר הקדוש המובא בבית יוסף, או בשאר מפרשי השולחן ערוך, כגון הבן איש חי או כף החיים, שמרבים להביא את דברי הקבלה, הלכה למעשה. והנה נקט כף החיים את דברי המקובלים בעניין זה, כהלכה למעשה. וגם הרב קוק, בספרו על התפילה, אף הוא נקט בדעה זו של חכמי הנסתר למעשה. לכן אמרתי אעיינ בדבריהם, כדי ליישבם, עם האמור לעיל. ואכן אחר העיון, דבריהם מאירים את שיטת המפרשים את דברי רבא כפשוטם, באור חדש. הנה דברי הכף החיים (אורח חיים סימן תרצה אות טז):

יש מפרשים עד דלא ידע לחשוב חשבון זה כזה (חידושי אגודה למסכת מגילה) וכו'. והמנהגים כתבו, דפיוט אחד היה שהיו עונים על בית אחד, ארור המן. ועל בית אחד, ברוך מרדכי, וצריך

צילותא, שלא יטעה לפעמים וכו'. ובשער הכוונות (דף ק"ט ע"ד) כתב כפשוטו, שיטעה לומר במקום ברוך מרדכי, ברוך המן, ויעויין שם טעם בסוד.

וכן כתב בסידור עמודי שמים לרב יעב"ץ, שאביו הגאון ז"ל היה נוהג בבחירתו לקיים המימרא כפשוטו. אלא שכתב אך החלש שמזיק לו השכרות, פשיטא שאינו מחוייב בכך. גם לא המשתטה בינו, ואין בו מדעת קונו. וראיה לדבר ריב"א. ועל זה נאמר, אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון ליבו לשמים יעויין שם. וכוונתו במה שכתב ריב"א הוא ראשי תיבות רבי יהודה ברבי אלעאי. רצה לומר, שרבי יהודה ברבי אלעאי אמר בירושלמי, דלא שתי אלא מפסחא לפסחא. משמע, דבפורים לא שתה, ששתייתו היה מזיק לבריאת גופו. שערי תשובה אות ב'. ומכל מקום אף מי שאינו יכול להשתכר, ישתה איזה כוס של יין, כדי לקיים ימי משתה ושמחה.

מבואר כי גם הוראתם של חכמי הסוד להשתכר, רלוונטית רק כאשר השכרות לא תגרום לאיבוד צלם אנוש, ולא תביא לידי עבירה. כלומר לא כל אדם חייב להשתכר, אלא רק אדם שהיין יביא אותו לאורות רוחניים גבוהים, הוא המקיים מצוה בהיותו שיכור. אבל רוב בני אדם, שבשעת שכרותם אינם מוציאים מפייהם פניני תורה, אסור להם להשתכר.

כדי להבין את הדברים, נעתיק כאן את לשונו של שער הכוונות, שכף החיים מציין אליו בדבריו, ונשתדל להסבירם כפי היכולת, ומדוע נקראים דברים אלה "סוד" (שער הכוונות עמוד דף קט עמודה ד):

ומה שאמרו חז"ל חייב איניש לבסומי בפוריא עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי כו' הכוונה הוא, כי לעולם תוך הקליפה

יש ניצוץ של קדושה, המאיר בתוכה וחייה אותה. ולכן צריך לומר ברוך המן, להמשיך אל הניצוץ ההוא אור. ולכן צריך לומר בלא כוונה, אחר שהוא שיכור ויצא מדעתו. שאם יהיה ח"ו בכוונה, יאיר גם אל הקליפה.

מבואר כי לדעת האריז"ל, צריכה השכרות להוביל את האדם לומר "ברוך המן". ואין ספק כי זו נראית הוראה תמוהה לחלוטין, לכן נשתדל להסביר את מהותה, בשורות הבאות.
הנה מבואר בגמרא (סנהדרין צו, ב):

מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

הכוונה בזה, שבכל רשע יש מהות רוחנית אלוקית, שבספרות הקבלה כינו אותה "ניצוצות של קדושה"¹³, והיא המעניקה לו את חיותו. בהעדרה, לא יוכל הרשע לחיות. אמירת ברוך המן מכוונת אך ורק לאותה מהות טובה וקדושה. ויש בה תועלת, בהוצאת ניצוצות הקדושה מהמן הרשע, והכנסתם לצד הטוב. במילים אחרות, בכל מהות רעה, קיים גם חלק טוב. ואצל המן, יצאה המהות הטובה ובאה לידי ביטוי, בסופו של דבר, בבני בניו, שלמדו

13. כך מובא במהר"ל (ספר נצח ישראל פרק ז) וזה לשונו: דע, כי מה שספרו כאן מן הרשעים שזרעם נתגייר בישראל ולימדו תורה ברבים, הוא ענין נפלא. כי יש לך לדעת, שהרשעים כאשר הם מופלגים ברשעות, ויש להם כח גדול מאוד כמו שהיה לאלו שזכר, אי אפשר שלא יהיה מצורף כח שלהם אל כח עליון, כח השם יתברך, רק שהיה זה אצלם בטומאה. אבל אצל הבנים, כאשר נתגיירו, נצרף ונזדכך ונתלבן, ולפיכך היו בניהם גדולים מלמדים תורה ברבים. ואי אפשר שלא יהיה כך. שכל כח כמו אלו, שהיה להם כח גדול, הוא מאת השם יתברך, וכיון שהוא מאת השם יתברך יש בזה צד בחינה מה של קדושה, שהרי הוא מן השם יתברך. ואם אצל האב היה בטל כח הקדושה אצל הטומאה, אבל בבנים נתלבן כח זה, ולכך לימדו תורה ברבים.

תורה.

אלא שסוף כל סוף מדובר על רשע רע ואכזרי, איום ונורא. לכן אין לומר משפט כזה בזמן ששכל האדם צלול, כי אז הוא עלול לברך את המן על כל חלקיו, גם הרעים וגם הטובים, הנקראים "ניצוצות". לכן זהו "סוד". כי רעיון כזה יש בו סכנה נוראה של טשטוש הגבולות, בין רע לטוב. לא נועד רעיון זה אלא לאנשים צדיקים שהתגברו על יצרם לגמרי, שרעיון כזה לא ישבש את שיקול דעתם. מה שאין כן אדם מן השורה, אם הוא יבחר לברך את החלק הטוב שברשע, הוא עלול ליפול לשגיאות נוראות ואיומות, שתוצאותיהן הוות אסון. הסילופים והעיוותים העלולים לצמוח מטשטוש הגבולות הברורים, עלול להוביל לתהום פעורה, כפי שאנו רואים בעינינו, כיצד הלכו אנשים שנחשבו צדיקים וטובים, ודעתם השתבשה, עד שהתחברו אל הצד הרע. לא הכירו בצדדים האפלים, ברוע. אדרבה, הביטו רק על הצדדים הטובים שברשעים, והגיעו מחמת כן לתוצאות קשות ביותר. על כגון אלו אמר הכתוב (ישעיה ה, כ) הַאֲמָרִים לְרַע טוֹב, וְלַטּוֹב רָע. שְׁמִים חֲשֵׁךְ לְאוֹר, וְאוֹר לְחֲשֵׁךְ. שְׁמִים מֵר לְמֵתוֹק, וּמֵתוֹק לְמֵר.

על זאת יש להוסיף, כי הפשט הפשוט בדברי הגמרא אינו כן, כי לא אמרו ש"לא ידע בין ארור המן לברוך המן", אלא בין "ארור המן לברוך מרדכי". ולפי משמעות זו, הן "ברוך מרדכי" והן "ארור המן", מסמלים את הטובה שארעה לנו. כי אלו שני צדדים של אותה מטבע. ורצתה הגמרא לומר, שיחס הבריות אינו מאוזן בשני חלקים אלה. יש מי שבטבעו מפרגן לעושי טוב, ומתקשה ללחום נגד הרוע. וכנגדו, יש מי שבשמחה מקלל את הכושלים, אבל אינו מחזק את המנסים ללכת בדרך ישרה. כלומר, היחס מתחלק לשניים. או "ארור המן", או "ברוך מרדכי". ובחג הפורים צריך להגיע לאיזון בין שני החלקים. גם לתמוך בטוב, וגם להילחם ברע. לצורך זה באה

השתיה¹⁴, כדי שנאזן את היחס בין שני עניינים אלה. והנה למרות שעל פי הקבלה אכן צריך להשתכר, בכל זאת הכריע כף החיים בבירור, אף כי ידיו רב לו בקבלה, שאין להשתכר, כאשר קיים חשש שלא ינהג כהלכה, כלשונו (תרצה אות יז):

והיודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצוות, בנטילת ידים, ובברכה וברכת המזון או שלא להתפלל מנחה או מעריב או שינהוג קלות ראש, מוטב שלא ישתכר (חיי אדם כלל קנה אות ל).

כעת נתייחס לדברי מרן, הרב אברהם יצחק הכהן קוק זכר צדיק לברכה, בעולת ראיה, שרבים נסמכו עליו, בשתייתם לשכרה. אחר שמדבריו עולה, כי מצווה רבה להשתכר שכרות אמיתית. אך לאמיתו של דבר, כפי שמיד יוסבר, לא כן הוא (עולת ראיה א עמוד תלט מהרב אברהם יצחק הכהן קוק):

לעשות פורים, ידענו מדברי חכמים אמיתיים, שהארת פורים גדולה למאד, וקדושה גדולה מאידה בו בעולם. ונראה שמתוך כך מלמעלה, האדם נשמד אז מכל קלקול, כיון שהוא עסוק בשמחת פורים, ואין צריך כל כך להיות על משמרתו, רק שלא יעבור חס

14. יתכן שהסבר זה טמון בדברי הט"ז (אורח חיים סימן תרצה סעיף קטן א), שכתב וזה לשונו: רבים רוצים לתרץ ולפרש מה הכוונה בזה, ולא נתיישב. ולעניות דעתי לפרש בדרך זה, דצריך האדם לתת שבח לו יתברך על טובה כפולה שעשה עמנו. האחד הוא פורענות שהביא הוא יתברך על המן, ואילו לא נתברך מרדכי אלא היה ניצול עם כל ישראל דיינו. אלא שבירכו למרדכי בגדולה מאוד והטובה יתירה. על כן אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתינו מן ארור המן, שזה מפלה שלו, לברוך מרדכי שזה מעלתינו שניה. והכוונה, מדאמר עד דלא ידע, מכלל שקודם שכרות שלו ידע, ונתן שבח על זה. בזה נתכוונו שלא יפסיק מליתן שבח על זה בשמחה, עד שיבוא לידי כך שלא יבחין עוד, ואז פטור מזה, כנראה לעניות דעתי.

ושלום שום דבר מדברי התורה והמצוה, שחם ושלום אין עבירה מצוה. אבל בדברי הרשות, שראוי להישמר מהם בכל הימים, במה שהם מקליפת נוגה שקרובה אל הרע, ביום הקדוש הזה משומדים אנו, כי נפל אז פחד היהודים על עמי הארץ, ורבים מהם מתייהדים. וכמו כן בכל דור ודור נופל פחד היהודים, מי שהוא יהודי כופר בעבודה זרה ומודה באמונת אל אחד המיוחד ברוך הוא, אשר אפס זולתו, על שרשיהם של עמי הארץ למעלה, וייראו לשלוח בו יד לפתות ולהסית חם ושלום, כי מצוה בעידנא דעסיק בה אגוני מגנא...

ונראה שחיוב השכרות בפודים, חייב איניש לבסומי בפודיא וכו', גם כן מכוון לזה. שעיקר איסור השכרות הוא, מפני שבהסתלק הדרכת כח השכל, יש לחוש לפניית רצונו של אדם לרע ותועבה חס ושלום. אבל בפודים נשפע על כל ישראל שפע רצון של קבלת התורה, ובו ביום מאיר על כל איש ישראל המחזיק בתורת ד' אור רצון אמיתי, לבחור בתורה ובדרכיה, ועל כן מראים שאפילו בשכרותו אינו סר מדרך ד', מפני שפנימיות רצונו הוא פונה לטוב, ובקרבת אלהים אך טוב לישראל.

הסבר הדברים:

א. כשהרב כותב "מדברי חכמים אמיתיים" כוונתו לחכמי תורת הנסתר, הנקראת חכמת אמת.

ב. צריך להקדים שלפי הקבלה, מושפע בכל חג שפע מיוחד מן השמים, מעניינו של החג¹⁵. ומצינו רעיון זה גם אצל הפשטנים, כגון

15. ראה דברי הרמח"ל בדרך ה' (חלק ד פרק ז אות ו) וזה לשונו: שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו.

בזמן עשרת ימי תשובה, בהם מושפעת הארה של תשובה בעולם¹⁶.
 ג. קליפת נוגה מסמלת את העיסוק בדברי רשות. בעולם של הפשטנים, אף שחובה על האדם להתפלל וללמוד תורה ולעבוד לפרנסתו, כפי הנצרך אבל עניינים שאינם הכרחיים לחיי האדם, כגון משחקים טיולים, אכילת דברים טעימים, כל אלה מותרים. ובעולם הקבלה הם מוגדרים "קליפת נוגה". ועל האדם להתרחק מהם, כי ההתעסקות בהם עלולה להפיל ברשת הקליפות הטמאות, כלומר להטותו לעשיית רע ממש¹⁷.

ד. ביום הפורים, מאיר אור מיוחד המבטל השפעה זו. וגם ענייני הרשות הנזכרים, השייכים לקליפת נוגה, מתקדשים מאליהם, וסר החשש הנזכר לעיל.

ה. זה הפירוש בדברי הכתוב (אסתר ה, יז) "וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים, כִּי נִפְלַח פְּחַד הַיְהוּדִים עָלֵיהֶם". בדרך הפשט, הכוונה שגוים רבים התגיירו. אך בהבנה הפנימית, כוונת הכתוב לומר שהעולם הסתמי "קליפת נוגה" אינו נמשך אחר הרע, אלא אחר הטוב.

16. כפי שמבואר בדברי הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ב הלכה ו): אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר, ומתקבלת היא מיד, שנאמר "דרשו ה' בהמצאו" (ישעיה נה, ו). במה דברים אמורים? ביחיד. אבל צבור, כל זמן שעושים תשובה וצועקין בלב שלם הם נענין, שנאמר: "כה" א-להינו בכל קראנו אליו" (דברים ד, ז).

17. נפש החיים (שער א פרק ו) האריך בזה, בנוגע לחטא אדם הראשון. ובלי קשר לדברי נפש החיים, יתכן שעצם הרעיון שכתב הראי"ה, רמזו כבר בלשון הגמרא (ברכות ו, ב), על הנביא (ישעיה ג, י), מי בְּכֶם יֵרָא ה' שִׁמְעַת בְּקוֹל עֲבָדָיו, אֲשֶׁר הִלְךְ חֲשָׁכִים וְאֵין נֶגֶה לוֹ. וביארה הגמרא, אם לדבר מצוה הלך, נוגה לו. ואם לדבר הרשות הלך, אין נוגה לו. פשט דברי הגמרא שם נסובים אמנם על ענין אחר, ובכל זאת יתכן שחכמי הגמרא רמזו בדבריהם, את הענין הנזכר כאן.

ו. על כן מותר להשתכר ביום זה, כי אף ששתיית היין שייכת אמנם לקליפת נוגה, אבל בזכות ההארה של פורים, היא מתקשרת ומתייחסת לצד הקדושה, כי ביום זה הפכה השתייה למצווה. ואין חשש שהאדם ימשך מתוך שתייתו, לעשיית רע.

ז. נמצא כי מותר או אפילו מצוה לשתות יין בפורים, יותר מבשאר ימים טובים.

ח. האדם נשמר איפה ביום הפורים, מכל קלקול, ושתייתו תביא אותו לקרבת ה'.

מבואר בדברי מרן הראי"ה זכר צדיק לברכה, ששתייה המוגדרת "קליפת נוגה", אכן הותרה. אבל גם הוא אינו מתכוון לשכרות גדולה, כשכרותו של לוט, כי בזה יש ממש איסור. אלא שגם אחר השתייה מוגדר האדם "מחזיק בתורת ה'". לכן ברור, כי השתייה המוגזמת אסורה בהחלט, כפי שפתח וסיים את דבריו. בפתחת דבריו כתב:

רק שלא יעבור חס ושלום שום דבר מדברי התורה והמצוה, שחס ושלום אין עבירה מצוה.

ובסיום דבריו:

ועל כן מראים שאפילו בשכרותו אינו סר מדרך ד', מפני שפנימיות רצונו הוא פונה לטוב, ובקרבת אֱלֹהִים אך טוב לישראל.

כיום לצערנו, המציאות השכיחה היא, שאנשים משתכרים ואינם זוכים לדרגה זו, אלא יורדים לשפל, ולמעשים שלא ייעשו, ובזה לא דיבר מרן זכר צדיק לברכה.

על כן מוטלת אחריות גדולה וחובה, על כל נושא בתפקיד ציבורי, להורות לשומעי לקחו, כי יש לחגוג את ימי הפורים בשתייה

מידתית, מעט יותר מהרגלו. כפי שהורו חכמים מכל הדורות, כמפורט לעיל בהרחבה.

13. החובה למנוע סכנות

בסיום הדברים עלינו להוסיף, כי מלבד איבוד השפיות, ומלבד ההקאות הלכלוך והגועל הנגרם לסובבים, יש בשתייה מרובה סכנות של ממש. פעמים רבות ראיתי במו עיני כיצד פגעה השתייה באנשים, ואף הייתי עד למספר אסונות.

לא אני לבדי ראיתי סכנות אלה, אלא דו"ח רשמי של ארגון הצלה ומד"א בני ברק, מיום הפורים תשפ"ג, מאשש זאת, שחור על גבי לבן, כפי שדווח בתקשורת (אתר ערוץ 7):

מתנדבי ארגון 'הצלה' מסכמים את ימי הפורים ברחבי הארץ כאשר בבני ברק, לאור היערכות מוקדמת בשיתוף עם המשטרה המקומית, סייעו מתנדבי הארגון ללמעלה מ-500 מקרים עם פציעות ברמות שונות.

מרבית המקרים החריגים, אירעו על רקע שמחת החג ומנהגי פורים. באחד המקרים הוזעקו הכוננים בעקבות דיווח על נער כבן 15 שנחבל בעינו כתוצאה ממשחק מסוכן בנפצים. המתנדבים העניקו לנער טיפול ראשוני שכלל עצירת דימומים וחבישות והוא פונה במצב בינוני להמשך טיפול בבית החולים שיבא בתל השומר.

במקרה אחר העניקו המתנדבים טיפול לצעיר בן 25 שנפצע בקטטה וסבל מחבלות חודרות. לאחר טיפול ראשוני במקום הוא פונה להמשך טיפול בחדר הטראומה בבית החולים בילינסון בפתח תקווה.

קריאות רבות עסקו במצבים רפואיים בעקבות שתיית יתר של

אלכוהול וכן מספר רב של נפילות מגובה - חלקן בעקבות שתייה מופרזת של אלכוהול.

מנכ"ל ארגון 'הצלה' הרב יעקב יוזעף סיכס: "התיאום המלא בחפ"ק של משטרת בני ברק, יחד עם התגבור המשמעותי של אמבולנסים של מד"א, איפשרו למתנדבי וכונני 'הצלה' להעניק סיוע רפואי במהירות שיא. המתנדבים הרבים פעלו במסירות להצלת חיים גם במהלך סעודת הפורים, כדי להבטיח את שלומם של תושבי העיר.

ההלכה תובעת באופן חד משמעי להימנע מכל סיכון, וזה פסוק מפורש בתורה (דברים ד, טו) "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם". רבים הם הדברים שאסרו חכמים משום סכנה, אף אם זו סכנה רחוקה, כפי שהביא הרמב"ם להלכה (הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יא הלכה ד-ה):

הלכה ד: אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות, כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו, בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים, חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים, או לעשות לה כסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו, ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר (דברים ד, ט) השמר לך ושמור נפשך. ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים.

הלכה ה: הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות, וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי, ומה לאחרים עלי בכך, או איני מקפיד על כך, מכין אותו מכת מרדות.

כך גם פסק המחבר בשולחן ערוך (יורה דעה סימן קטז, סעיף ה):

וכן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא. ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה, כמו תחת קיר נטוי או יחידי בלילה, וכן אסרו לשתות מים מן הנהרות בלילה, או להניח פיו על קילוח המים לשתות, כי דברים אלו יש בהן חשש סכנה (רמב"ם).

חובת מניעת הסכנה הוטלה על מנהיגי הציבור, ועליהם לעשות כל שביכולתם כדי למנעה, כמבואר במסכת מועד קטן (מועד קטן ה, א):

דתנא: יוצאין לקוץ את הדרכים, ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות... ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלו, שכל דמים שנשפכו שם, מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכו? תלמוד לומר (דברים יט, י) וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים.

מסביר המיוחס לרש"י: "לקוץ את הדרכים – לפנות קוצים שבדרכים... כל דמים שנשפכו שם – כגון בקוצים שבדרכים". וכך מסכם החתם סופר (על מסכת עבודה זרה ל, ב):

כל סכנתא הוא איסור דאורייתא מקרא ושמרתם מאוד לנפשותיכם, כמו שכתב רמב"ם בהלכות רוצח ושמירת נפש. ומוטל על החכמים להשגיח על זה, מקרא והיו עליך דמים, עיין מסכת מועד קטן ה' עמוד א. ובפרק קמא דחולין (י, א), חמירא סכנתא מאיסורא, היינו שלא להקל מספק. אי ספק ספיקא דבאיסורא, הקדוש ברוך הוא ויתר, שאפילו אירע שנודמן לו דבר איסור, מכל מקום רחמנא שריה בספק ספיקא, ושוב אין אחריותו עלינו. מה שאין כן בסכנתא, אי אפשר להשיב נפש.

14. העולה לדינא

מתוך עיון בראשונים ואחרונים, מפרשים ופוסקים, פשטנים ומקובלים, רואים בבירור כי אכן יש מצוה לשתות בפורים יותר מהרגלו. אבל באותה מידה, יש איסור חמור להשתכר. על כן חובתם של הרבנים ומנהיגי הציבור להתריע, לפני פורים, כי אין לשתות אלא במידה, ואסור להשתכר. ואם לא עשו כן, לא עשו את המוטל עליהם. האחריות לנפילות ולתאונות המתרחשות מידי שנה, ביום קדוש זה, תיפול על כתפי המנהיגים. לכן יש להורות לכל, כי חג הפורים ייחג בקדושה ובשמחה, במידה ובשכל.

פורים: 'אורות' בתוך כלים

או כלים שבורים?

הרב יחזקאל אלישמע בוצ'קו

1. מצות השמחה בפורים

מצוה רבה לשמוח בימי הפורים, כמו שציווה מרדכי הצדיק (אסתר ט, כ):

וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹשׁ, הַקְּרוּבִים וְהַרְחֻקִים, לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לֵהֱיוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַּה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה כִּימֵי אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מֵאִיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב. לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשִׁתָּה וְשִׂמְחָה וּמְשָׁלַח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֶבְיָנִים.

אחת מן הדרכים לקיום מצוה זו, היא שתיית היין, כמאמר הכתוב (תהלים קד) "ויין ישמח לבב אנוש", ועל כן אמר רבא (מגילה ז, ב):

אמר רבא, מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

אלא שראוי לברר את מהותה של השמחה ביום הפורים. כי הנה

יסד לנו הרב קוק¹, שניתן לשמח את האדם בשתי דרכים עיקריות. האחת היא להשכיח ממנו את כל העמל הטורח והצער שהוא חווה כל הזמן. כי אם ישכח זאת, הוא ממילא ייעשה שמח. וכעין שאמרו חכמנו זכרונם לברכה (עירובין סה, א) "נכנס יין יצא סוד". כלומר, ייכנס הגורם שישכיח את המציאות המטרידה, והאדם ייעשה ממילא שמח. הדרך השניה היא, כאשר יתברר לאדם שמסלול חיי תורה ומצוות, מקיים את תכליתו בחיים. אם תחדור תובנה זו בבהירות לתודעה, האדם ייעשה שמח מאליו, כי ידע שהוא אכן מקיים את תכלית חייו.

אם נשאל איזו דרך עדיפה מבין השניים, ברור כי התובנה הברורה על היותנו עושים את הדברים החשובים בחיים, היא הדרך המועדפת להשגת השמחה.

מעתה עלינו לברר, לאיזו אחת מן השתיים שייכת שמחת יום הפורים?

נראה כי הדבר מתחוויר בדברי הגמרא (מגילה יד, א):

אי הכי, הלל נמי נימא וכו'? רבא אמר בשלמא התם (תהלים קיג, א)
 "הללו עבדי ה'", ולא עבדי פרעה. אלא הכא הללו עבדי ה', ולא
 עבדי אחשורוש? אכתי עבדי אחשורוש אנן!

שאלה הגמרא, מדוע לא אומרים הלל בפורים? ותירץ רבא, שאנו עדיין עבדי אחשורוש, ולא עבדי השם, לכן אי אפשר לומר הלל. אם חושבים על דבריו, כוונתו לומר שעדיין יש גלות, התבוללות, המקדש חרב. ואף כי איתנה אמונתנו, ובית המקדש וודאי ייבנה במהרה, הרי בינתיים עם ישראל עדיין נמצא בגלות. וכיצד זה אפשר להרבות בשמחה בפורים? אמת היא, שכמעט עשו בנו

1. עין איה ברכות א פסקה טו עמוד 131.

פוגרום וכילו אותנו, ובסוף לא עלתה מזימתם בידם, לכן חובה להודות להשם. אך כיצד אפשר לשמוח ולעשות חג? הרי הגלות עדיין מעיקה ומקשה!

מכאן למד הרב אלישע אבינר, כי השמחה עליה ציוו בפורים, היא הבחינה הראשונה של השמחה. המצב קשה, וכדי לשמוח מתבסמים בשתיית יין, כדי לשכוח משטף טרדות החיים.

לפי האמור, השמחה של חג הפורים היא לייצר שמחה של אופטימיות ותקוה. כי לאמיתו של דבר, אי אפשר לשמוח בפורים. לכן שותים קצת יין, יותר ממה שרגילים, כדי לייצר אווירה של אופטימיות. דומה הדבר לאדם חולה, שגופו במצב מאד לא טוב. ובכל זאת, הוא מייצר אווירה חיובית וטובה סביבו. כגון, אם שואלים אותו מה המצב, הוא משיב בצורה אופטימית. המצב הולך ונעשה טוב. אין ספק שאתחזק ואבריא. והדבר אכן משפיע.

כל עוד לא נשלמה הגאולה, המצב של כלל ישראל הוא אמנם קשה. ובכל זאת, פעם בשנה מרבים בשמחה. אף כי היהודים אינם באמת שולטים, ובוודאי שלא בשונאיהם (בטח ובטח לא בכל אלפי שנות הגלות). בכל זאת, לפעמים ה'כאילו' הופך למציאות.

נמצא איפה, כי החובה לשמוח ביום זה מטרחה, העברת מסר של אמונה בהשם יתברך, שכל מהותו חיזוק התקווה לקראת השיפור במצבם של ישראל. גם בהסתרה הכי גדולה, אנשים אומרים "הכל טוב", כי גופה של אמירה כזו, אכן מייצרת מציאות. בזה קיבלנו הסבר מסוים, על מהות השמחה ביום הפורים ושתיית היין, כי באמת היה קשה להיות שמח, מפאת המציאות של זמנם.

2. האם רבה הרג את רבי זירא?

אחר הקדמה זו, נוכל לגעת בנקודה העיקרית של מאמר זה. הבאנו לעיל את דברי רבא שחייב להתבסס בפורים. כעת נשלים את המובא שם בגמרא:

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור
המין לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים, בהדי
הדדי. איבסום, קם רבה, שחטיה לרבי זירא. למחר בעי רחמי,
ואחיייה. לשנה, אמר ליה נתי מר, ונעביד סעודת פורים בהדי
הדדי. אמר ליה, לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

קולמוסים רבים נשברו כדי ליישב את הוראתו של רבא, בדבר
החובה התמוהה להתבסס ביין. ומדוע צירפה הגמרא את הוראתו
יחד עם מעשה רבה ששחט את רבי זירא. ואנו נצעד בדרכו של
הרבי מלובביץ'².

הנה אחר שנכתבה הוראת רבא, על חובת השתייה בפורים,
הביאה הגמרא מעשה ברבה ורבי זירא, בו מסופר כיצד קם רבה
מתוך שכרותו, ושחט את רבי זירא. ובסוף, כמו בפורים, ארע נס
והחזירו לתחייה. לאחר מכן, בשנה הבאה, אמר רבה לרבי זירא,
הבה ונסעד יחד את סעודת הפורים, כבשנה החולפת. השיב לו רבי
זירא, לא ולא. לא כל יום מתרחש נס. ובלשונו, לא כל יום פורים.
אלא שכבר הקשו רבים, היתכן לומר שנכשל רבה בעוון שפיכות
דמים?

ראה שם במהרש"א שכתב וזה לשונו (מגילה ז, ב ד"ה קם רבה):

דבר תמוה הוא לפרשו כפשטיה. ונראה דרצה לומר כעין שחטיה.

2. ליקוטי שיחות, פורים א, סימן ו עמוד קסב.

דאגבריה חמרא, וכפייה לשתות יותר מדאי עד שחלה ונטה למות, ולכך נקטיה בלשון שחיטה, דשתיית היין נקרא על שם הגרון, מקום שחיטה, כמו שאמרו ממלא גרונס של תלמידי חכמים יין. וקאמרי דהתפלל עליו שלא ימות מחולי זה, עד שנתרפא וחי, ומצינו במקרא ובתלמוד לשון חי מלשון רפואה.

מבואר כי תמה המהרש"א, היתכן לומר שאדם קדוש עליון כמו רבה, יקום וישחט את רבי זירא? הרי ברור הדבר שהשונה יין צריך להישאר נורמלי. לא יתכן שהיה מעשה כזה. לכן נטה המהרש"א מן המשמעות הפשוטה, והסביר שהיה זה "כעין שחיטה". כמו ששגור בפי הבריות: "ההוא, שיכור מת". הנוקט במטבע לשון כזו, ודאי לא מתכוון לומר שהוא ממש איבד את חייו, אלא מגזים בלשונו. על דרך זו ביאר גם הגהות יעב"ץ (שם ד"ה קס) וזה לשונו:

נראה לומר שלא שחטו ממש וכו' ובאחיזת עינים שחטו רבה לרבי זירא וכו' שהרואים היו סבורים ששחטו באמת, חרדה נפלה עליהם, התעצבו ונאנחו כל שמחי לב. אף רבי זירא נתפעל מהם, לבש חרדה ונתעלף מרוב דאגה השוברת כל גופו של אדם, ומת לבו בקרבנו. לכן היה צריך לבקש עליו רחמים להחיותו. אבל דם, ודאי לא שפך רבה וכו' אלא כדאמרן.

הרי כי היה נראה שרבה עשה מעשה שחיטה, אף כי בפועל, היתה זו אחיזת עיניים בעלמא. אלא שמרוב פחד, התעלף רבי זירא, ואיבד הכרה. כדי להשיבו להכרה, ביקש רבה רחמים, והכרתו של רבי זירא שבה אליו.

3. הסבר הרבי מלובביץ'

ברם עדיין יש לתמוה על פירושם, כי אם באמת לא נהרג רבי זירא, זרק שותה יותר מדי (כשיטת מהרש"א) או איבד את הכרתו, ונראה כשחוט (כהגהות יעב"ץ), מדוע מיאן בשנה הבאה ולא בא לסעוד שוב עם רבה?

מלבד תמיהה זו, הסביר הרבי מלובביץ' כי לא יתכן לקבל הסבר זה, כלשונו:

סיפור זה הובא בהמשך (ובתור סיוע חיזוק ודוגמא) לפסק הלכה שבגמרא "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע", שרבה ורבי זירא קיימו את החיוב "לבסומי... עד דלא ידע" בפועל ממש. ומכיון שמדובר בענין של הלכה, על כרחך צריך לפרש, שסיפור זה היה כפשוטו. ולא (רק) ברוחניות הדברים. וכן מוכח מדברי הר"ן ובעל המאור שהביאו הא ד"כתב ה"ד אפרים ז"ל דמההוא עובדא דקם רבה ושחטיה לרבי זירא... אידחי ליה מימרא דרבא, ולית הלכתא כוותיה, ולאן שפיר למיעבד הכי". ומוכח מזה דדעתם בפשטות שהסיפור דרבה ורבי זירא הוא כפשוטו - ונגרם היזק (מיתה) לרבי זירא, כי בלאו הכי אין מקום לומר שמשום כך יבטל החיוב לבסומי בפוריא וכו'.

מבואר כי הואיל ומצינו בראשונים שהסיקו מסקנה הלכתית מסיפור זה, הלכה למעשה, שהיה מעשה זה ממש כפשוטו. כי אם היה זה רק דמיון וגוזמא בעלמא, לא היתה נדחית הוראת רבא מן ההלכה. אלא היתה הוראתו מחייבת, הלכה למעשה. לכן מוכרחים אנו לומר כי מעשה זה אכן ארע ממש במציאות, ללא כל דמיון וגוזמא. אלא שאם כן, שבה תמיהת מהרש"א והגהות יעב"ץ וגם ניצבה. כיצד יתכן שהרג רבה את רבי זירא?

כדי ליישב זאת, הסביר הרבי מלובביץ' כי למרות ששחט רבה את רבי זירא, לא היה במעשהו כל פגם או סרך בדל של עוון שפיכות דמים, ואפילו לא משהו מן המשהו, של ענין לא רצוי. הראיה, שבשנה הבאה, פנה רבה לרבי זירא והציע לחזור ולשתות יחד במשתה הפורים. ואם היה איזו סרך עוון במעשהו בשנה שחלפה, לא זו בלבד שרבה לא היה מציע הצעה כזו, הוא גם היה עושה מעשה תשובה על המכשול. ומוכרח להיות, כי היה בזה רק טוב, אף על פי שבאמת נגרמה לרבי זירא מיתה ממש כפשוטו.

הסבר הדברים כך הוא:

דברי התורה יש בהם חלק הנמשל ליין, כמבואר בדברי חכמינו זכרונם לברכה, כגון מה שאמרו במדרש (במדבר רבה פרשה ב אות ג):

הַבְּיֹאֲנֵי אֵל בֵּית הַיַּיִן, בְּשַׁעַה שֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַר סִינִי, יָרְדוּ עִמּוֹ כ"ב רִבְבוֹת שָׁל מַלְאָכִים וְכוּ' לְכַךְ נֶאֱמַר: הַבְּיֹאֲנֵי אֵל בֵּית הַיַּיִן, זֶה סִינִי שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ הַתּוֹרָה שֶׁנִּמְשָׁלָה בַּיַּיִן (משלי ט, ה): וְשָׁתוּ בַּיַּיִן מִסְכָּתִי, הֵוִי: אֵל בֵּית הַיַּיִן, זֶה סִינִי.

ראה עוד במדרש תנחומא (פרשת ויחי סימן י):

אֵין יַיִן אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מִיַּיִן (שיר א, ב), הַבְּיֹאֲנֵי אֵל בֵּית הַיַּיִן (שיר ב, ד).

ראה עוד בזוהר הקדוש (שמיני דף לט, א - מתורגם):

פָּתַח רַבִּי יֶצְחָק וְאָמַר, וְחַכְךָ בַּיַּיִן הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים וְגו'. וְחַכְךָ בַּיַּיִן הַטּוֹב, זֶה יַיִן שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא טוֹב, כִּי יַיִן אַחֵר, דַּס"א, אֵינוֹ טוֹב, וַיַּיִן שֶׁל תּוֹרָה טוֹב לְכָל, טוֹב לְעוֹלָם הַזֶּה, וְטוֹב לְעוֹלָם הַבָּא. וְזֶהוּ יַיִן שֶׁנִּחַ לוֹ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִכָּל.

עוד ביארו חכמינו זכרונם לברכה, כי סיבת מיתתם של נדב

ואביהוא היתה שתיית יין, כמבואר במדרש (ויקרא רבה יב, א):

דְּתַנִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן, לֹא מָתוּ בְּנֵי שֶׁל אֶהְרֵן אֱלֹא עַל שֶׁנִּכְנְסוּ
שְׁתַּיִי יַיִן לְאֶהֱל מוֹעֵד.

אלא שטענה זו תמוהה ביותר, כמו שהסביר הרבי מלובביץ' שם:

וידועה התמיהה: מפורש בכתוב שמשה אמר לאהרן (ויקרא י, ג)
"הוא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לְאֹמֵר בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ, ובפירוש רש"י "עכשיו
אני רואה שהם גדולים ממני וממך", וכיצד יתכן שיהיה אצלם דבר
בלתי רצוי. ובפרט עד כדי כך שייכנסו למקדש "שתויי יין"?

כדי ליישב זאת, ציטט הרבי מלובביץ' את דברי האור החיים
הקדוש שם (ויקרא טז, א ד"ה או יאמר) וזה לשונו:

רמז הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים
במיתתם לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות
חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם.

זהו שאמר הכתוב (שם):

בקרבתם לפני ה' וימותו.

מבואר כי כל כך התקרבו נדב ואביהוא למקור שורש נשמתם, על
ידי התעמקות בסודות התורה, שהיא יינה של תורה, עד שלא יכלה
נשמתם לסבול את השהות בתוך הבשר החומרי, כמו שהמשיך
וביאר שם אור החיים:

ולכשתרבה בחינה זו בפנימיותו, תגעל הנפש את הבשר, ויצתה
מעמה, ושבה אל בית אביה.

נמצא כי מלבד המשמעות הפשוטה ששתו יין, עוד כלול בזה,

שביקשו להתעמק בגילוי סודות התורה, כמו שהיין בלוע בתוך העינב, ויוצא מן ההעלם אל הגילוי, כך ביקשו הם לחשוף את עומק סודות התורה, להתעלות ולהגיע לאורות גבוהים. ולאחר שהיטיבו לבם ביין, רבה שמחתם, ומתוך שמחה זו העמיקו לחדור לעומק סודות התורה.

כעין זה כתב השל"ה הקדוש, כפי שציטטו הרבי מלובביץ' וזה לשונו (של"ה שער האותיות דף ס, ב):

מצינו לפעמים אצל קדושים אשר בארץ ששתו לפעמים הרבה יותר מדאי בסעודות גדולות... היתה כוונתם בזה לשם שמים, כי מתוך משתה היין הוּו מבדחי טובא, ומתוך כך אומרים דבר תורה על השולחן הרבה מאד וכפלים לתושיה... דמתוך השמחה מגלה החכם רזי תורה... כי ברבות השמחה יתחזק הכח השכלי שיש בנפש, ואז הוא יותן מוכן לגלות תעלומות חכמה... נכנס יין יצא סוד... שעל ידי משתה היין יצאו דברי תורה הנקראת סוד.

על פי זה מובן מדוע אחר שתיית היין, נכנסו אל המקדש ומתו. כי באמת גרמה להם שתיית היין הרחבת דעת, ומתוך שנפתח ליבם בתורה, העמיקו בסודות התורה, ונחשפו לפנימיות יינה של תורה, כלומר לסודות גבוהים ונשגבים מאד, עד שגברה דביקותם וכיסופם אל הבורא יתברך, ולא היה בכוחם להכיל קירבה גדולה זו, עד שנפרדה נשמתם מגופם.

כך המשיך שם הרבי מלובביץ':

הכוונה ב"יין" היא לסודות ופנימיות התורה, כמאמר (עירובין סה, א) "נכנס יין יצא סוד", דכמו שיין גשמי מגלה את הטמון בלבו של אדם, כן הוא ברוחניות, ש"יינה של תורה" היינו גילוי סודות התורה. ו"שתויי יין" מורה על גודל ועוצם הגילוי דפנימיות

התורה, עד למצב של "כלות הנפש" [דכמו ב"שתויי יין" כפשוטו הדי היין גורם לביטול החושים, כך גודלו של גילוי זה. והשתוקקות זו גרמו אצלם ביטול החושים, ועד לכלות הנפש].

גם את סעודת רבה ורבי זירא, יש לפרש על דרך זה, כפי שמבואר בדברי הרבי:

ועל פי זה יש לומר שזו היתה גם סיבת מיתת רבי זירא, שהיתה על דרך מיתת נדב ואביהוא, דמה שאמרו "שחטיה" היינו (כמו שפירש מהרש"א) "דאגבריה חמרא.. לשתות יותר מדאי", ו"חלה ונטה למות" (לא על ידי היין הגשמי, אלא) היינו כלות הנפש על ידי רוב שתייה (גילוי) של "יין שבתורה" (סודות התורה).

הרי כי השכרות של רבה ורבי זירא נבעה מתוך הרעיונות התורניים העמוקים, הנקראים "יינה של תורה". ונפשו של רבי זירא התעלתה ונישאה לשיאים וגבהים רמים כל כך. אויר הפסגות ששאף אותה עת, משך ועינג את נשמתו במידה רבה כל כך, עד שהגיע למצב של שכרון חושים וכיליון הנפש, מרוב כיסופים וגעגועים רוחניים, למקור הנשמה.

התנשאות הדעת למרומי הרעיונות, הביאה את רבי זירא להתפשטות הגשמיות. יצאה נשמתו מתוך הגוף, והגיעה להיכלות גבוהים עליונים ומרקיעי שחקים. כל כך טובה היתה תחושתו של רבי זירא, עד שסירבה נשמתו לשוב ולהיכנס אל הגוף הגשמי התחתון. ראה זאת רבה, מה עשה? הוריד לו את האורות, הרגיע אותו, התפלל עליו, והחזיר אותו לקרקע.

ומה שאמרה הגמרא "קם רבה, שחטיה לרבי זירא" הכוונה שרבה משך אותו כלפי מעלה, והכניס אותו לאורות, בגילוי סודות התורה. אין בזה כדי להוציא את הענין מידי פשוטו, כי באמת רבי זירא מת בפועל ממש, ויצאה נשמתו מתוך גופו לגמרי. ולכן הוכיח רבינו

אפרים מתוך מעשה זה, שבטל החיוב להשתכר בפורים. מעתה התיישה הקושיה החמורה, כיצד יתכן שרבה חטא במשהו בעוון שפיכות דמים? חלילה לומר כן, כי ודאי לא נגע בו לרעה. רק שמיתת רבי זירא היתה מתוך שנכספה נפשו וגם כלתה למקור מחצבתה, מפאת סודות התורה אליהם נחשף בסעודה זו. עוד מבואר מדוע לא שב רבה בתשובה על מעשהו ואדרבה, בשנה הבאה הציע לרבי זירא, בא נסעד שוב כמו בשנה שעברה. למרות שידוע, שעלול לקרות מה שקרה בשנה שעברה. ולא היה בזה כל חשש, כי באמת אירע מאורע טוב מאד בסעודה. אלא שאם כל כך טובה היתה דרגה עליונה זו, שהשיגו בסעודה, מדוע מיאן רבי זירא בשנה הבאה, ולא הצטרף לסעודה עם רבה? הסיבה לזה, ביאר הרבי שם:

אבל אף ששניהם נשתכרו, מכל מקום רק אצל רבי זירא בא מזה כלות הנפש ממש. והטעם - כי רבה היה לו שכל רב יותר ("מוחין דגדלות"), ולכן היה יכול לקבל עוצם הגילוי של רזי תורה, מה שאין כן רבי זירא. לא היה יכול להכיל גילוי זה [וכמרומו גם בשמותיהם: 'רבה' מורה על גדלות, ו'זירא' מורה על קטנות, מלשון זעירא].³

ולכן אצל רבי זירא בא על ידי זה כלות הנפש ממש, עד שנפרדה נשמתו מגופו כפשוטו. מה שאין רבה, לא בא לכלות הנפש.

הרי כי היה הבדל מהותי בין רבה לרבי זירא, כי בעוד שרבה היה מסוגל לעמוד בפני חשיפתם של סודות עליונים אלה, רבי זירא לא היה מסוגל. ולכן רבה שנחשף לרעיונות עמוקים אלה, לא יצאה נשמתו, אבל רבי זירא, לא עמדה נפשו בפני הכיסופין, ויצאה

3. ראה מהרש"א (בבא מציעא פה, א ד"ה וקרו, מה שהביא מספר יוחסין).

נשמתו מגופו.

יתירה מכן, הנה אחר שמתו נדב ואביהוא, ציוותה התורה (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת". ומלבד הציווי הפשוט שאסור לכהן להיכנס שיכור אל בית המקדש, נרמז בזה גם, שכאשר שותים יין, כלומר כאשר נחשפים לסודות התורה, צריכים להיזהר שלא לבוא לשכרות שיש בה כלות הנפש. אלא רק במידה ובגבול סביר, כעין מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה במקום אחר (חגיגה טו, סוף עמוד ב) "עלה בשלום וירד בשלום". כלומר, שהכניסה לתוך סודות עליונים אלה, צריכה שתשאיר את הנשמה בגוף, והיציאה מן הסודות תהא "בשלום".

מעתה, המשיך הרבי להסביר, רבה היה מודע לדרגתו של רבי זירא, ולכן ביקש להעלות אותו בדרגה. לפיכך השקה אותו יותר מדי יין, והעלה אותו לדרגה הרבה יותר גדולה, שלא כפי ערכו, וגילה לו רזים וסודי תורה עמוקים ביותר, הרבה מעבר לראוי לדרגתו.

אלא שרק רבה, שהיו בידו כלים מתאימים לקליטה והכלה של אורות עליונים אלה, רק הוא אכן קיבל תועלת גדולה מזה, ויכל לעמוד בהתעלות גדולה זו. מה שאין כן רבי זירא, ששמע מרבה את הרעיונות והסודות הנפלאים כל כך, ולא יכול היה לעמוד בפני האור העליון הנעים, שנגלה לעיניו, עד שיצאה נשמתו. אמנם רבה עצמו סבור היה כי רבי זירא יוכל להכנס בשלום ולצאת בשלום, ולא יבוא לכלות הנפש.

לכן אף כי בשנה ראשונה לא התקיימה כוונתו, בשנה שאחר כך, סבר כי הוכשר רבי זירא, והתעלה בדרגתו, ויוכל לעמוד בפני גילויים עליונים אלה. להכנס בשלום ואף לצאת בשלום, בלא כלות הנפש. לכן שב והזמין אותו פעם נוספת, מתוך כוונה שגם בשנה זו יפעל אצל רבי זירא עילוי גדול כזה, עד כלות הנפש. אבל עד שם בלבד,

ולא מעבר לזה. ובזה יתן לו גם עילוי גדול מאד, וגם יקיים את רצון התורה, להשאיר את הנשמה בתוך הגוף.
אלא שרבי זירא סירב להצעתו של רבה באומרו, שמא לא יתרחש נס, והביאור בזה הסביר הרבי:

ועל זה ענה רבי זירא "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא".
הוא חפץ ומשתוקק לעילוי דכלות הנפש, ומשום זה היה רוצה לערוך סעודת פורים ביחד עם רבה גם השנה. אבל אף על פי כן, מכיון שתכלית הכוונה היא נשמות בגופים, חושש הוא שלאחרי שיגיע לכלות הנפש שוב לא תרצה נשמתו לרדת ולהתלבש בגופו, ומי יודע אם גם בפעם הזו יצליח רבה לפעול "נס" כזה, שנשמת רבי זירא תרצה לירד ולהתלבש עוד הפעם בגופו.

כלומר, למרות שארע דבר טוב מאד בסעודה של שנה שעברה, שהרי התעלה בשמיעת דברי התורה, עד שהגיע לדבקות עליונה וגבוהה כל כך, בכל זאת חשש שלא יקרה שוב נס, ולא תאבה נשמתו לשוב חזרה אל הגוף.

4. היחס ללימוד סודות התורה

אחר הביאור הנפלא הזה, הוסיף הרבי כמה מילים בנוגע לוויכוח הגדול, האם ראוי לגשת לתורת הסוד:

והנה להלכה נפסק בשולחן ערוך שיש חיוב לבסומי בפורים עד דלא ידע, ואין חוששים שמא יסתעף מזה שום דבר בלתי רצוי בו.⁴ ומזה מובן גם בנוגע לתוכן הרוחני של שתיית יין "עד דלא ידע" דהיינו ללמוד באופן דבאהבתה תשגה, סודות ("יין") התורה, עד שמגיע למצב של "שכרות", וביטול מציאותו.

שבפורים ניתן הכח לכל אחד ואחד מישראל, כל חד וחד בכל מאודך בערך שיעורא דיליה, לקיים "שתיה" זו ולהגיע לדביקות כזו בסודות התורה המבטלת מציאותו, מבלי חשש שמעבודה זו יבוא לידי הנהגה של התבודדות ופרישות מן העולם, היפך הכוונה של "לשבת יצרה", אלא אדרבה, על ידי קיום חיוב זה ביום הפורים, יתוסף לו חיות בעבודת השם במשך כל השנה כולה, בעשיית דירה לו יתברך בתחתונים "נכנס בשלום ויצא בשלום".

כוונתו בדברים אלה לוויכוח העתיק לגבי דרכה של החסידות. הנה אחד הדברים העיקריים שחידשה החסידות⁴, הוא חישוף וגילוי אוצרות פנימיות התורה, עבור ההמון כולו. החסידות דגלה בהפצת מעיינותיה הפנימיים של התורה, משום שראתה בו גורם, שיוביל לגאולה השלימה.

למרות שניתן לחשוף את הציבור כולו לנושאים אלה, עדיין

4. במאמר מוסגר הדרך של חב"ד לקרב אנשים בהבנה שכל יהודי הוא קודש קדשים, היא דבר מדהים. במיוחד בחו"ל בית חב"ד הוא בית לכל ענין יהודי בכל מקום ובלי להבחין מאיפה אתה מגיע ומה אתה לובש, תישן תאכל, ואם תרצה להניח תפילין - 'בכבוד'.

צריכה החשיפה לבוא בהדרגה ובמתכונות, מפאת עומק הרעיונות, ולא בדילוג ובחיפזון. הלומד צריך להכין דעתו לשמיעת רעיונות נשגבים. ובמילים גבוהות יותר, להכין כלים ראויים, שיכילו את האורות הללו, הלא הם הרעיונות המובאים בכוזרי, במהר"ל ובכתבי הרב קוק, שהם לבושים לתורה הפנימית. וכמו שלא יעז אדם להיכנס לתוך מים עמוקים, טרם ילמד לשחות היטב, הוא הדין לגבי רעיונות עמוקים.

כמובן, גם בנוגע לשתיית היין בפורים, נקט הרבי כי אין כל חשש שמא יסתעף מזה שום דבר בלתי רצוי.

5. המניע הפנימי להסברו של הרבי

אלא שיש לתמוה על הוראה זו של הרבי, כיצד נקט שאין כל חשש, הלא הביא הבית יוסף את דברי רבינו אפרים להלכה. משמע, כי אכן יש חשש שהשתייה תגרום לתקלה. לכן קצת מסובך לנקוט בעמדה מקילה זו, ולהתיר שתיית יין ללא גבול.

אם ננסה להבין מהיכן נבעה גישתו של הרבי, אין ספק כי הוא עצמו הבהיר זאת בגוף המאמר, בכותבו על "רבה", שהיה גדול בדעתו ('מוחין דגדלות') יותר מרבי זירא, וביקש לרומם ולהעלות את דרגתו של רבי זירא, לגבהים חדשים. גם הרבי, באותו האופן, צעד בדרך זו. לאחר שנקט כי אין כל חשש בשתייה מרובה, וביקש לרומם את הציבור לגבהים חדשים, על ידי שתיית היין. וגם על ידי לימודי פנימיות התורה, כדרכה של החסידות, באופן כללי.

טרם אכתוב מה שיש להשיב על גישה זאת, לא אכחד, כי השמחה ושתיית היין בפורים רב כוחה לחולל מהפכה של ממש, במצבו הרוחני של כל אדם. במילים אחרות, יוכל האדם להתנשא לגבהים רוחניים חדשים, אליהם מעולם לא הגיע, ולהגיע ל'אורות' גבוהים מאד.

והנה מתפקידו של כל רב ומנהיג, לרומם את הציבור. אלא שיש שתי דרכים, כיצד לעשות זאת. ניתן לרדת אל הציבור, כמו שניתן להעלות אותו, לדרגתו הגבוהה שלו עצמו. ניתן לרומם את התלמיד למקום גבוה יותר, על ידי דיבורים עליונים וגבוהים, שלא תמיד מובנים לאזניו. אדם מגיע לאיזה שיעור, ולא מבין כלום. אבל הנשמה הבינה. הנשמה נפגשה עם מושג גבוה, ועצם הפגישה עם האור, זה עצמו מתניע קידום רוחני, ויוצר את המהלך המתבקש.

והנה גדול כוחו של יום הפורים לחולל מהפכות רוחניות. אני מכיר באופן אישי אדם שמשמש בתפקיד ר"מ באחת הישיבות שאמר, כי חג הפורים, היווה עבורו את נקודה המפנה הרוחנית, כאשר חל בו שינוי ומהפך עצום בכל אורחות חייו. עוד ידוע לי, על אחד, שדווקא ביום הפורים, החליט לחדול משימוש בטלפון לא כשר, ומאז לא חזר אליו, כבר כמה שנים.

עובדה זו מסבירה את המנהג התמוה בחצרות הקודש, כאשר רבנים ומורי הוראה, מעודדים שתיית יין, בניגוד למנהגם של בעלי בתים, שאמנם מרבים מעט בשתיית יין, יותר מהרגלם, ונעשים קצת שמחים וצוהלים.

לכן נראה לי, כי עידודם של הרבנים נובע מרצונם הטהור לרומם את דרגת תלמידיהם ברוחניות. לכן אפשר למצוא מנהג זה אצל בני הישיבות, שהרבנים משקים את תלמידיהם יין לרוב.

רבנים חשובים אלה הולכים אמנם בדרכו של רבה, שרצה לעשות זאת שוב בשנה הבאה. כי כל רצונם הוא לרומם את האנשים במצבם הרוחני. אם נכניס אותם ל'אורות', הם ילכו ויתעלו מעלה מעלה. בדיוק כמו שרבה היה הגדול מבין השניים, ושימש בתפקיד ה'יצר טוב', שמניע ודוחף את התלמיד, למעלות רוחניות.

6. שתי דרכים לרומם את הציבור

בסתם ימים של שגרה, גם אני נפגש בזה. לא אחת אני מבקש מתלמידי הישיבה, שכבר טעמו מצוץ נועם התורה, ונמצאים כאן למעלה משנה, לעשות חסד, וללמוד עם תלמידי שיעור א. כי צעירי הצאן מביטים על הרבנים כמו על דמויות עתיקות, מעולם אחר ושונה. לא מהפלנטה הזו. אם ניגש תלמיד משיעור ב, לתלמיד בשיעור א, ומשיח בפניו את סגור ליבו, הלא שנה שעברה הייתי בדיוק כמוך, עם אותם קשיים והתמודדויות. יש בה בשיחה כזו של בחור, מלב אל לב, השפעה עוצמתית שתשפיע על השומע, מה שלא ישפיעו 10 שיחות התעוררות מפי אחד הרבנים. טווח הגילאים הקרוב, מקל מאד על ההשפעה, ומשיג תוצאות מדהימות. בכל קהילה, מתכנס הציבור לבית הכנסת, ביום שישי, הקהל כולו משורר ומנעים בקולו, שירים נחמדים ונעימים. באוירה טובה ומשובחת, הלב נפתח, והחכם יכול לעמוד בפני הקהל, להרצות באזניו דברי אלוקים חיים. עד שפונה כל אדם לביתו, ותוך כדי המאכלים וזמירות השבת, הוא משיח באזני משפחתו את דברי התורה ששמע, ונמצאת הקהילה כולה מושפעת לטובה.

אלא שסכנה רבה טמונה בגישה כזו. אם ה'אורות' המושפעים על השומעים גדולים ורבים יותר מן הכלים שיש ביד התלמיד, הרי שהכלים שבידו עלולים להשבר, וכל מצבו הרוחני נתון לסכנה. לכן נדחתה שיטה זו מן ההלכה, כפי שהביא הבית יוסף מרבינו אפרים. משום שאדרבה, אנו נוקטים רק בדרכו של רבי זירא, שהבין את גודל הסכנה הטמונה בהשפעת אורות גדולים, על אדם שאין בנפשו כלים לקלוט את האורות הללו. ניתן לרמוז זאת בפסוק "כרצון איש ואיש". כלומר גם את יינה של תורה, שעניינה התוכן הרוחני, יש להשפיע בצמצום ובכמות מועטה, כפי יכולת הקיבול של הכלים, שרכש התלמיד.

שתיית יין רב ללא גבול, מכניסה את השיכור ואת כל סביבתו לסכנה מרובה. במו עיני ראיתי שני בחורים נהדרים, אשר בשכרותם כי רבה, טיפסו ועלו אל הגג, ונקלעו לסכנה גדולה. שמעתי גם על בחור אחר, שאחזה בחבריו קלות דעת, ומתוך כך, ערכו לו תספורת. הוא ברוב שכרותו, משהבין מה עוללו לו, התקצף והתכעס כל כך, עד שביקש להטעימם מנחת זרועו, ולהפליא בם את מכותיו, לבל ישכחו זאת כל ימיהם.

אין ספק כי הסיבה שרבנים מסוימים, נכבדים ככל שיהיו, מתירים או אפילו מורים להשתכר, היא משום יראת שמים, כי רוצים ללכת בדרכו של רבה. אבל כבר יסד לנו הרב קוק באורות הקודש⁵, באמירות המובאות שם, שאדם צריך להיזהר מיראת שמים כי לפעמים, יש סכנה ביראת השמים, שהשכל יאבד, ולא ינהגו לפי הסברא הישרה והפשוטה.

סבור אני, כי אם נעשה שאלת חכם, ונשאל את פי המתירים האם מותר לאדם לשתות, אם שכרותו עלולה להובילו לסיכון, בקפיצה מן הגג. ברור שישבו בלאו רבתי. אף כי יוכלו תמיד להביא ראיה מאנשים ששותים לשוכרה, שאינם נוהגים באופן פסול, ואדרבה, מדברים דברי תורה ופניני חכמה, בשמחה ובנעימות. הרי אלו אינם רבים, ואם ניקח מהם דוגמא התוצאות עלולות להיות הרסניות. כי רבים הם השותים שאינם מוציאים דברי חכמה מפיהם, כי אם דברי הוללות וסכלות, ודברים שלא כדאי לאוזן לשמוע. הואיל ואי אפשר לדעת מה יאמר האדם בשכרותו, ההוראה הגורפת צריכה להיות, שצריך זהירות, ואין להתיר את השכרות.

לכן איני מבין כיצד נקט הרבי שנפסק חייב איניש לבסומי, ואין כל חשש שמא יסתעף מזה דבר בלתי רצוי. הלא באמת יש סכנה, כפי שתיארתי לעיל. וכפי שהוכחנו מדברי הרב קוק, אין לתלות

---

5. ג, יא.

היתר זה ביראת שמים, כי צריך להיזהר ביראת שמים, לא לשכוח להיות אדם.

יתכן אמנם, ששמחת האדם בפורים בהיותו שיכור, תביא אותו, אולי, להחלטות רוחניות מכריעות. ובכל זאת נדרשת זהירות ורגישות גדולה מאד. ניתן לומר כי זהו היצר הרע של הרבנים, שמבקשים להכניס אנשים ל'אורות', מעבר לכלים שלהם, כדי לרומם אותם. וזו סכנה רבה, כי אם יושפע עליו אור גדול מיכולת הקיבול שלו, הרי זו הגזמה, והיא תסתור ותתנגד לרצון ה'.

7. כוונתך רצויה ומעשיך אינם רצויים

דברי המלאך למלך כוזר "כוונתך רצויה, ומעשיך אינם רצויים", רלוונטיים מאד ביחס למעשה של מנהיג או רב הנוהג להשקות יין לתלמידיו ושומעי לקחו, כי אם ימעדו בלשונם, או במעשיהם, הרי זה הורס את מצבו הרוחני, ולא מקדם. לכן אמר רבי זירא, אמנם השגתי 'אורות גבוהים' מאד, אך לא בכל שנה מתרחש נס. לכן למעשה אי אפשר ללכת בדרך הזאת.

קיים רצון פנימי טהור בנפש האדם, להגיע לדבקות בהשם יתברך. ואף האדם עצמו סבור בלבו פנימה, כי אם הוא ישתה כוס ועוד כוס, הוא יגיע לפסגות של קירבה אל השם יתברך. אלא שאם חסרים לו כלים להכיל את 'האורות הגבוהים', הוא יעבור בבת אחת מעבודת השם לעבודה זרה. וכמו שבני ישראל התכוונו לשם שמים בעשותם את העגל⁶, ובמקום לעבוד להשם יתברך, ולקיים מצוותו בהקמת הכרובים על הארון בבית המקדש, חטאו בעובדם לצורת שור, בחטא העגל. ולא היה אלא כפסע ביניהם.

6. כמו שהאריך הכוזרי לבאר (מאמר ראשון אות צז) וראה עוד ברמב"ן על התורה (שמות לב, א) "לא בקשו העגל להיות להם לאל ממית ומחיה וכו' אבל ירצו שיהיה להם במקום משה מורה דרכם".

אין ספק כי הדרך המובחרת ביותר בקיום חובת השתיה בפורים היא הדרך הממוצעת, כפי שהורה הרמב"ם (הלכות מגילה פרק ב הלכה טו):

כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר, וידדם בשכרות.

לאור הדברים לעיל נראה, שרצה הרמב"ם לומר כי על האדם להתקדם מעט יותר, מן המקום בו הוא נמצא. אך לא יותר מידי. כי אם יפריז וינסה לדלג כמה דרגות ממקומו, הוא עלול לעזוב את החיים, בין אם זה בנוגע לשתיית יין בפורים, ובין כשזה נוגע לכל ההדרכה הרוחנית, באופן כללי.

הדבר נוגע מאד גם לחינוך ילדים במשפחה. לצערנו מצוי מאד, כי האב מצפה מילדיו להתעלות להגיע למקום הרוחני שהוא עצמו השיג. אבל הוא שוכח כי הוא עמל ועבד קשה, כדי להגיע למצבו הרוחני נכון להיום. הרי אין לילד שלו אלא את הכלים הקטנים שיש לילד.

אחד הגורמים המרכזיים לתופעת חזרה בשאלה, היא זו הנזכרת. האב המבוגר הספיק לשכוח, שבגיל 15 הוא היה במקום אחר. עניינים אחרים לגמרי, ממש לא רוחניים, העסיקו את ראשו. והוא מתאכזב, וחש תסכול עמוק, אם בנו אינו מקיץ השכם בבוקר, לתפילת ותיקין. לפעמים הוא אף מרים את קולו בביקורת נוקבת על הנער הצעיר. הכיצד זה אתה מתעצל כל כך, ואינך קם לנץ?! מעשה שהיה באחד מרבני הישיבה, שקיבל טלפון מאחד ההורים שהתקשר ותמה בפליאה רבה, הנה אני שב מתפילת הנץ, ומבחין בבני, השקוע במיטתו, וחפץ לקום למניין מאוחר יותר. היתכן? השיב לו אותו מגיד שיעור, הנה, עלי לשתף אותך בהתקדמותו הרבה והמפתיעה, שהדהימה את כל הצוות. הוא ממש באמצע

מהפכה רוחנית. אבל האבא, כיון שפיתח ציפיות שונות מבנו, סירב להאמין ולהבין.

כאשר שח לי אותו ר"מ בישיבה, על השיחה שניהל עמו, אמר לי, רציתי להגיד לאב "במטותא ממך, אל תתערב בחינוכו, כי סביר להניח שרק תפריע לעלייתו, ותשבור אותו".

אין ספק כי רצונו של האב לראות את בנו מזדרז השכם בבוקר, ומגיע למעלות רוחניות עליונות ונחמדות, נובע מרצון כן וטהור, להרים את מצבו הרוחני של ילדו. אבל דווקא משום כן, עליו להכיר את הכלים של הנער, שאינם גדולים ורחבים כמו הכלים שבידו שלו. ואינם רחבים דיים להכלת מעלות גבוהות, שאינם בדרגתו. האב הוא זה שמנסה לכפות על הילד את האור שלו, ולהתאים את כלי הילד, לאור הגדול שהוא עצמו השיג. התוצאות המרות והקשות של הניסיון לדחוק אורות גדולים לכלים מצומצמים וקטנים, גורם פעמים רבות לשבירת הכלים, ולעזיבת קיום המצוות.

8. הוראה למחנכים

בזמן חטא העגל, עמד משה רבנו, אחר קבלת התורה, על הר סיני. ואמר לו הקב"ה (שמות לב, ז):

לְךָ יֵרֵד, כִּי שָׁחַת עַמְּךָ.

כתוב זה כולל בתוכו את המסר סביבו מתמקד מאמר זה. הרב והמנהיג ניצב אמנם על ראש ההר, ובכל זאת, כדי לרומם את מצבו הרוחני של הציבור, אל לו להעלותו אל מקומו הגבוה, כלומר לדרגתו הרוחנית הנעלית. אלא ירד אל העם, ישפיל עצמו לתחתית ההר.

גדול הוא היצר של המנהיגים לקצר הליכים, ולדחוק בשומעים לקחם לקבל 'אורות גדולים', כדי לחולל מהפכה רוחנית. יתכן אולי

שזה יעבוד, ולכן אנשים לוקחים סיכון. אבל כבר ראינו בדברי רבינו אפרים, שאין לעשות צעד כזה. כפי שניתן להסיק מדברי ר' זירא, שקבע נחרצות, איני מעוניין בפעם נוספת.

כמו שהדבר נכון לגבי שתיית היין בפורים, הוא נכון גם לכל נושא רוחני אחר. למרות שהיצר של הרבנים חזק מאד, לרומם את הציבור לדרגה שלהם עצמם, הרי שרבי זירא לימד אותנו, בסירובו לסעוד בחברת רבה, שיש להימנע מדילוג וקפיצת מדרגות רוחניות. לא ניתן להבין את המסקנה, שבפורים יש לשתות יין ללא גבול, כמו שלא ניתן לקבל את המעודדים תלמידים להתעלות ברמתם הרוחנית, בקפיצה ודילוג. כי המבקש להכניס אנשים ל'אורות', מכניס אותם לסכנה גדולה, שמא ישכחו לגמרי, מה השם רוצה מהם.

צריך לרומם את הציבור מעט יותר ממצבם הנוכחי. במינון נכון. טיפין טיפין. כי בקפיצת מדרגות, יש סכנה לשבירת כלים. ואחר השבירה, קשה מאד לתקן ולהשיב את המצב לקדמותו⁷.

7. זהו יסוד נפוץ בביאור הגר"א על משלי.

הנה אמר הכתוב (משלי יט, ג) אֲוֹלֵת אָדָם תְּסַלֵּף דְרָכּוֹ, וְעַל ה' יִזְעַף לְבוֹ. מפרש הגר"א וזה לשונו, כי כל אדם צריך לילך לפי מדרגתו ולא יקפוץ... אז ילך לבטח... אך שזה האדם לא התחיל לילך בדרכו לכך לא סייעוהו. וזהו איוולת אדם, כלומר מחמת איוולתו, שעשה בלתי יישוב הדעת, סילף דרכו, זועף על ה', למה לא סייעוהו.

על דרך זו פירש את הכתוב (שם כה, טז) דְּבַשׁ מִצָּאָתָּ, אֲכַל דִּידָּ. פֶּן תִּשְׁבַּעְנִי, וְהִקָּאָתוּ. וזה לשון הגר"א: הענין, שאל תחכם יותר ואל תלך בגדולות ונפלאות ממך, כי פן תאשם ותקיא כל מה שיגעת ולמדת. ואמר דְּבַשׁ, שהוא דעה, בינה, שכל. אם מצאת, אל תלך בגדולות ונפלאות ממך, כי פן תלך למקום שאינו ראוי לך, ותיפול משם. והן הג' ראשונות שאסור להסתכל בהם, והבן.

עוד ביאר כן בפסוק (שם פסוק כז) אֲכַל דְּבַשׁ הַרְבּוֹת, לא טוב... וזה לשונו,

9. שומר לא יכול למנוע שבירת כלים

מצינו בדברי הבן איש חי את קו ההסבר בו נקט הרבי מלובביץ', כמובא בלשונו (שם ד"ה קם רבה):

קם רבה ושחטיה לרבי זירדה, המאמר הזה הוא מיושב יותר כפי מה שפירשו בו המקובלים ז"ל, דלא שחטיה בסכין, אלא על ידי עסק התורה שהיו לומדין, מתוך השמחה נתגברה עליו נפש רבה ומשכה ממנו נפשו שלו, ומ"ש שחטיה מלשון זהב שחוט. וכיון שיצאה נפשו מגופו, נתחברה ונקשרה באותו הבל של סודות התורה שלמדו וגילו בתוך השתייה ועלתה למעלה עם הבל הקדוש שהוא של הסודות וכו'.

ובזה ניחא לתרץ קושיא אחת, דיש לעיין למה חשש בשנה האחרת, יניחו שומר שישב עמהם שלא ישתה כלל, דאז אם יקום אחד מהם להזיק ימנע הנזק. וכפי ביאור המקובלים ז"ל ניחא דלא יועיל השומר בדבר זה. מיהו גם לפירוש הפשטנים ששחט ממש אין להקשות שיניחו שומר, כי כיון דיש חשש סכנה בדבר אין סומכין על השומר, כי שמא באמצע יהיה לאותו שומר אונס, שיקום מאצלם, או שירדם בשינה, ויבואו לידי סכנה, דאין שומר

כלומר, ומפני מה מט הצדיק, כיון שהוא צדיק. ומפני מה מטה רגליו, ולא יכול לעמוד? היינו מפני שאכילת דבש הרבות הוא 'לא טוב'. והיינו לילך במדרגה שאינה ראויה לו להלך בגדולות ונפלאות ממנו, לכך מט הצדיק, והיינו שאבדה מחמת זה חכמת חכמיו ובינת נבונים תסתתר.

וכן ביאר שם על הפסוק (פרק ד, כה) עִינֵיךָ לְנֶכֶח יִבִּיטוּ וְעַפְעָפִיךָ יִיָּשְׁרוּ נִגְדָּךְ וזה לשונו: הענין כמו שכתוב (קהלת ז) אל תהי צדיק הרבה ואל תרשע הרבה, אל תתחכם הרבה ואל תהי סכל הרבה. והיינו שלא תטה ימין ושמאל, שצריך האדם לילך בדרך הישר. שלא לילך בגדולות ובנפלאות ממנו, כי יפול הנופל ממנו.

כאן להציל.

מבואר כי גם לדעתו לא היה מעשה רבה ורבי זירא כפשוטו, ששחטו ממש, אלא שמתוך גילוי סודות התורה, יצאה נשמתו מגופו. והביא ראיה להסבר זה, כי אם באמת נשחט רבי זירא כפשוטו, מדוע לא העמידו בשנה הבאה שומרים שימנעו הגזמה בשתיה. אלא כיון שהתבסמו ביינה של תורה, ונחשפו לסודות התורה, לא יועיל כל שומר.

בכל מקרה, בין אם זה מפאת סודות התורה, ובין אם זה מפאת היין, הכלים של האדם צריכים להיות בעלי קיבול, לקבלת האורות. לא להגזים יותר מדי, אלא להתרומם רק קצת, מהמקום שלנו.

10. כיצד להגיע לשמחה אמיתית בפורים?

מאמר זה, מן הראוי שייחתם במסר של הרב ארוש.

הנה התלונן המן ואמר (אסתר ה, יא-יג):

וַיִּסְפָּר לָהֶם הַמֶּן אֶת כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרַב בְּנָיו וְאֵת כָּל אֲשֶׁר גָּדְלוֹ
הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ עַל הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ... וְכָל זֶה אֵינְנוּ
שׂוֹה לִי, בְּכָל יֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מְרַדְּכֵי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר
הַמֶּלֶךְ.

המן חש מועקה גדולה מאד, רק משום שמרדכי לא השתחוה לו. זאת בעוד הוא אוחז בתפקיד הנחשק ביותר בממלכה כולה, המשנה למלך. מלבד החובה החוקית לכרוע ולהשתחוות לפניו. מלבד המשפחה הענפה שלו. מלבד הכבוד האין סופי שקיבל מכל עבר. כולם כרכרו סביבו ללא הרף, ליחכו את עפר רגליו, בהתרפסות וחנופה מליאת דבש. היה עתיר נכסים, הון בלתי מוגבל, לפי כל קנה מידה. היה לו הכל. הבעיה היתה, שבעיניו לא היה לו כלום. לכן פנה לאשתו ואמר, שום דבר לא שווה!

הסיק מכאן הרב ארוש, כי יכול להיות שיש לאדם הכל, ובכל זאת תבוא איזו נקודה קטנה וזעירה בחיים, כגון איזה עניין שלא הסתדר לגמרי, או איזה חסר נימוס שזרק מילה לא טובה בדרך לעבודה וכו'. וכל הרוגע נעלם כלא היה.

כיצד מגיב האדם הכעוס? "זה לא מה שציפיתי".

איך אומרים אצלינו: ציפיות? תשאיר בכריות!

מה בסך הכל קרה? הירגע! הכל טוב, כנס לפרופורציות.

המן הוא הדוגמא הטובה ביותר למי שהגשים כל חלום אפשרי,

ובכל זאת, אף כי היה לו הכל, לא היה לו כלום.

סבור אני כי האתגר הגדול של ימי הפורים הוא זה. יכול אדם

להתכונן מתוך ציפייה גדולה לשמחה הגדולה של הפורים. ובמהלך

החג עצמו הוא ישמח ירקוד וידבר דברי תורה מתוקים ונעימים.

ובכל זאת, בחלוף הפורים, אם תשאל אותו איזה רושם הותירו עליו

ימי הפורים, הוא לא ישיב כי היה ממש נפלא ושמח. אלא יאמר,

בהיסוס מה, איני יודע. לא ממש הצלחתי להגשים את שאיפותיי.

יתכן אף כי רוח קרירה של מרירות כלשהי תנדוף ממנו, והוא יגיב

בציניות, זה לא היה שווה כלום.

אך באמת נדרש האדם להתאים את שאיפותיו למציאות.

ולהתמלא בשביעות רצון, על כל התקדמות שהשיג. כי עבד השם,

שמח בחלקו, כמו שכתב הכוזרי (מאמר ג אות טז) שצריך לעבוד את

השם ולשמוח במה שחננו הבורא, כמו שנאמר "ושמחת בכל הטוב

אשר נתן לך ה' אלהיך".

השונה בפורים עוד ועוד, ללא הפסקה, עושה כן מפאת הדמיון

שאולי ישיג איזו דרגה רוחנית עילאית, שלולי יין, הוא לא ישיג. וכל

עוד לא ישיג דרגה רוחנית חדשה, שלא הכיר, תחושתו ששום דבר

לא שווה. אלא שעל ידי תחושה זו, הוא מסיח דעת מהשמחה

הפשוטה והקלאסית, בעבודת השם.

לכן מבקשים "תצילנו מקליפת עמלק", כלומר, מהמחשבה שלא הגעתי לחלק שלי. "ותזכנו לקדושת פורים באמת", שנחוש שמחים באמת. כי האדם נדרש להתקדם רק מעט, מעבר למצבו הרוחני. אך לא הרבה יותר. כי זה נקרא "אין אדם מת, וחצי תאוותו בידו". לסיכום: אם יסתפק אדם בשתיית מועטה, קצת יותר ממה שרגיל תמיד, ויתמקד בצמיחה רוחנית שאינה גדולה על מידותיו, הוא ודאי יצליח ויעשה פרי.

